

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Domácí násilí a uplatnění institutu vykázaní

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Iva Kuchyňková

Vypracovala:
Dana Loci

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Domácí násilí a uplatnění institutu vykázání“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 24. 4. 2009

.....
Dana Loci

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Ivě Kuchyňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také děkuji všem osloveným speciálním centrům a zařízením, která mi poskytla významné informace pro mou bakalářskou práci.

Dana Loci

OBSAH

Úvod

6

1. Domácím násilí	6
1.1 Znaky domácího násilí	8
1.2 Mýty o domácím násilí	8
1.3 Druhy domácího násilí	9
1.4 Příčiny domácího násilí	10
1.5 Fáze domácího násilí	12
1.6 Statistický výskyt domácího násilí	14
2. Okruh osob zapojených do domácího násilí	16
2.1 Charakteristika oběti	16
2.2 Charakteristika agresora	17
2.3 Vývoj dětí v rodinách s domácím násilím	18
3. Pomoc obětem domácího násilí	21
3.1 Sociální a právní poradenství	21
3.2 Komplexní sociální služby	31
3.3 Specifika sociálně psychologické práce	32
3.4 Vedení rozhovoru s obětí domácího násilí	35
3.5 Stav možností pomoci obětem domácího násilí ve statutárním městě Brně	37

4. Uplatnění institutu vykázaní na Brněnsku v roce 2007	43
4.1 Obecně o institutu vykázaní	43
4.2 Zhodnocení institut vykázaní policií ČR z pohledu skupiny „Domácího násilí“ v Brně, která se zabývá domácím násilím	45
4.3 Pohled zařízení a speciálních center na institut vykázaní prostřednictvím průzkumu	47
4.3.1 Stanovení cílů průzkumu	47
4.3.2 Stanovení hypotéz	48
4.3.3 Způsob získávání poznatků	48
4.3.4 Vyhodnocení průzkumu	50
4.4 Dílčí závěr	52
4.5 Uplatnění sociálního pedagoga v pomoci osobám ohroženým domácím násilím	52
Závěr	53
Resumé	54
Anotace	55
Seznam použité literatury	56

Úvod

Pojem domácí násilí označuje fyzické, psychické a sexuální násilí mezi blízkými osobami, které se odehrává zpravidla v soukromí, je opakované a má eskalující tendenci. Zahrnuje veškeré násilí, které probíhá za zdmi domova. Může směřovat nejen k partnerům a manželům, ale i ke starým lidem, dětem a zdravotně postiženým. Vyskytuje se v případech, kdy lze konstatovat nerovnováhu moci. Domácí násilí není možné zaměňovat s partnerskou hádkou či rozepří. Při ní totiž proti sobě stojí dvě rovnoprávné osoby, které jsou v podobném postavení a vyměňují si názory. V případech domácího násilí ale proti sobě stojí bezmocná a vystrašená oběť, která se obává „trestu“ či napadení, a pachatel, který se skrze použití moci snaží oběť ovládnout a donutit k tomu, co chce on. Platí, že domácí násilí nemá nikdy zcela jasné motivy a také nikdy samo od sebe neskončí.

Typickou a převládající formou násilí v rodině je násilí muže k jeho partnerce. Mohou se ale vyskytnout i případy opačné, popř. násilí mezi osobami stejného pohlaví či mezi generacemi. Jednou z příčin agresivního jednání pachatele může být naučený vzorec chování, který převzal z původní rodiny.

Domácí násilí je jednou z nejrozšířenějších forem agrese, která prochází napříč sociálně demografickým spektrem. Nezávisí na věku, vzdělání, materiálním zázemí, profesi, socio-kulturní úrovni, náboženském vyznání ani národnosti. Na jedné straně spektra agresorů stojí simplexní násilník závislý na alkoholu ze sociálně slabé rodiny, na druhé agresor s vysokoškolským titulem, dobře postavený a materiálně zajištěný, který používá rafinovanější formy týrání a dává si záležet, aby následky násilí nebyly vidět.

Domácí násilí je sociálně patologický jev. Společenská nebezpečnost násilí v rodině je v prokázaném transgeneračním přenosu chování, a tím v přijímání násilí jako běžného stereotypu chování jak na straně agresora, tak oběti. Devastace individuálních osudů je tragická. Domácí násilí je jedna z nejnebezpečnějších forem agrese pro svou skrytost, obtížnou dokazovatelnost a hlavně vliv, který má na děti vyrůstající v takových rodinách.

Složitost celého fenoménu, jehož rozměry zasahují do všech společenských struktur a oblastí, plně opodstatňuje význam prevence, práce s obětí i následnou péčí. Jedná se o specifický problém, který vyžaduje specifická řešení. Oběť se neobejde bez pomoci z vnějšku. Stát má právo a povinnost vstoupit do rodiny, kde se vyskytuje násilí.

Od 1.1.2007 je účinný zákon č. 135/2006 Sb., ve kterém je zakotveno uplatnění institutu vykázání.

Institut vykázání je průlomovým institutem, měl by se v praxi stávat stále přínosem pro společnost v prevenci před sociálně patologickým jevem domácího násilí.

Kladu si za cíl vyhodnotit fungování tohoto institutu v oblasti města Brna za první rok jeho existence, tedy v roce 2007.

Vyhodnocení fungování institutu vykázání pohledem policie a speciálních zařízení a center, která pracují s osobami ohroženými domácím násilím v Brně, by mělo zjistit, v čem je přínos institutu vykázání a v čem tkví jeho negativa.

Dále je mým cílem zmapovat služby, které jsou poskytovány osobám ohroženým domácím násilím a poukázat na služby chybějící. Sociální pedagog působí zejména v oblasti sociálního poradenství, v oblasti pedagogické pomoci a v oblasti socioterapeutické pomoci. Jeho práce má převážně sociologický aspekt. Zahrnuje dvě oblasti činnosti: integrační a rozvojovou.

V bakalářské práci bych ráda shromáždila dostatečné informace o dané problematice. Takto zpracované informace byly podkladem pro teoretickou část práce. Teoretická část bakalářské práce by měla objasnit sociálně patologický jev domácí násilí v obecné rovině, charakterizovat okruh osob zapojených do domácího násilí.

V praktické části práce se budu zabývat systémem pomoci osobám ohroženým domácím násilím a chci předložit stav možností pomoci obětem domácího násilí ve statutárním městě Brně. Dále bych v této části ráda popsala institut vykázání, jeho využití v roce 2007 z pohledu Policie ČR v Brně. Chci sestavit dotazník, kterých bych využila v průzkumu v zařízeních a speciálních centrech. Průzkum by měl zjistit stanovené cíle: přínos a negativa institutu vykázání a chybějící služby v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím.

V praktické části se také chci věnovat uplatnění sociálního pedagoga v pomoci obětem domácího násilí.

1. Domácím násilím

1.1 Znaky domácího násilím

K určujícím znakům domácího násilím patří zejména:

- soukromí jako místo činu
- blízký vztah pachatele a oběti (citová vazba)
- moc a kontrola
- opakování a stupňování
- násilím začíná často velmi nenápadně
- násilím ve vztahu nedochází neustále, střídají se období násilím a relativního klidu

1.2 Mýty o domácím násilím

Informace o tom, že jsou tisíce lidí ohroženy násilím ze strany svých nejbližších, začaly na veřejnost pronikat poměrně nedávno. Domácí násilím je stejně jako mnoho jiných jevů opředeno řadou mýtů, které nezřídka zabraňují laické veřejnosti angažovat se ve prospěch oběti a poskytnout jí účinnou pomoc. Jsou to zejména tyto mýty:

- Domácí násilím se odehrává v sociálně slabších rodinách.
- Realita je však jiná. Domácí násilím se objevuje v rodinách s různou socioekonomickou úrovní, jen v některých skupinách společnosti je utajováno více než v jiných.
- Domácí násilím se v naší společnosti vyskytuje jen zřídka.
- Domácí násilím je způsobeno alkoholem. Alkohol není příčinou násilnického jednání agresora, je spíše spouštěčem a stimulem. Mnozí násilníci se na vliv alkoholu vymlouvají, neboť nejsou ochotni převzít za své činy zodpovědnost.
- Jedná se o soukromou záležitost. Není to tak. Kdokoli je vystaven útluce ze strany jiného člověka, má nárok na pomoc ze strany státu.
- Pokud oběť s pachatelem zůstává, asi jí to vyhovuje.
- Pravda bývá někde uprostřed, vinu nelze svalovat pouze na stranu pachatele.
- Týranou ženu i pachatele je možné poznat na první pohled.
- Měl by to řešit manželský poradce.
- Žena má být podřízena muži, muž je hlava rodiny.
- Žárlivost znamená lásku.

- Muži a ženy se dopouštějí násilí na sobě stejnou měrou.
- Násilníci nejsou schopni ovlivnit svůj hněv.
- Oběť musí být hloupá, jestliže je to schopná snášet.
- Oběť musí dělat něco, čím provokuje.
- Oběť bude volná a v bezpečí, případě, že násilníka opustí.

1.3 Druhy domácího násilí

Fyzické násilí je nejvíce viditelné, neboť zpravidla zanechává stopy – modřiny, jizvy, popáleniny, zlomeniny apod. Jde o brutální bolestivé útoky, které s sebou nesou riziko poškození zdraví a v extrémních případech může tento druh násilí vyústit v přímé ohrožení života.

Mezi projevy fyzického násilí patří např. bití, píchání ostrými předměty, řezání, pálení, svazování, trhání vlasů, škrábání, ohrožování předměty nebo zbraněmi, kroucení rukou, odpírání jídla či spánku.

Psychické násilí souvisí s násilím fyzickým nebo se může odehrávat samostatně. Zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí a zprvu nemusí být ženou jako násilí chápáno, např. mocenská opatření související s žárlivostí partnera si vykládá jako velkou lásku apod. Psychické násilí je obtížně dokazovatelné, neboť psychické problémy, které oběť má, nejsou na první pohled zřejmé – jde např. o neurotické projevy jako je úzkost, fobie, koktavost, tiky apod., psychosomatická onemocnění jako jsou nechutenství, žaludeční vředy, ekzémy, migrény a psychiatrické diagnózy, nejčastěji reaktivní deprese.

Psychické násilí zahrnuje soustavné ponižování, hrubé nadávání, urážení, vyhrožování, zastrašování, ničení vlastnictví ženy nebo jeho schovávání apod.

Sexuální násilí patří mezi časté formy násilí mezi partnery, které je rovněž hůře rozpoznatelné, neboť zpravidla také nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí beze svědků, takže v případě dokazování stojí proti sobě tvrzení ženy proti tvrzení agresora. Za sexuální násilí považujeme znásilnění, vynucování si sexuálního styku nebo sexuálních praktik proti vůli ženy, sexuální napadání ženy nebo erotických částí jejího těla, jednání se ženou pouze jako se sexuálním objektem atd.

Ekonomické násilí se dotýká základních potřeb ženy, jako je jídlo, bydlení, ošacení. Zahrnuje zákaz docházení do zaměstnání, nechávání se doprošovat o peníze, kontrolu vydávání peněz a požadování vyúčtování i nepatrných částek, odmítání financovat stravu, platit nájem, poskytovat ošacení, odebírání peněz apod.

Vyjma psychického násilí se zřídka setkáváme jen s jedinou izolovanou formou, pravidlem bývá jejich kombinace.

1.4 Příčiny domácího násilí

Domácí násilí je specifické po stránce motivace. Téměř všechny teorie zdůrazňují, že fyzické, psychické i sexuální násilí mezi mužem a ženou uvnitř partnerského vztahu má zásadně jiné pohnutky a posilovače než běžné kriminální násilí. Jednoduše řečeno domácí agresor není kriminálník. Sám se za takového nepokládá, nemá totiž pocit, že by páchal velké nepravosti. Faktem je, že jednotlivé případy i domácí násilí v celku nic konkrétního neřeší a pachatel nepoužívá agresi k cíli či účelu, který by otevřeně deklaroval. Domácí násilí není instrumentální ani typicky afektivní, tedy páchané ve stavu silného emocionálního rozrušení.

Domácí násilí je složité a komplexně podmíněným jevem. V celkovém obrazu i v každém jednotlivém případě se uplatňují různé skupiny příčin. Jejich váha může být různá, může se i měnit například v závislosti na vývojových tendencích ve společnosti. Proto jsou dnes již překonané jednofaktorové teorie pokoušející se vysvětlit příčiny domácího násilí

Mezi jednofaktorové teorie domácího násilí se řadily následující: psychologické teorie domácího násilí, sociologické teorie domácího násilí, biologicko-genetické teorie domácího násilí.

V dnešní době je dominantní multifaktorový model příčin domácího násilí. Jednou z nejznámějších multifaktorových koncepcí je kauzální model D.G. Duttona¹, který pracuje se čtyřmi strukturálními rovinami zdrojů a příčin domácího násilí:

- makrosystémové příčiny
- exosystémové příčiny
- mikrosystémové příčiny
- ontogenetické vlivy(příčiny).

Makrosystém a domácí násilí

Domácí násilí je ve společnosti podporováno a udržováno převládající hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů. Patriarchální smýšlení má dvě dominanty:

- pevně zakořeněnou víru, že společnost musí být hierarchicky uspořádaná
  - pevně zakořeněnou víru, že vůdčí role v této hierarchii přísluší mužům
- Makrosystém vytváří rámec, příznivé klima udržující potenciál domácího násilí.

Exosystém a domácí násilí

Pod výrazem exosystém se chápe bezprostřední životní (sociální) okolí jednotlivců. Exosystém zahrnuje formální a neformální sociální struktury, se kterými přichází konkrétní osoba na své životní cestě do kontaktu. Tyto struktury určují, ovlivňují či přímo omezují chování jednotlivce. Jde vlastně o předivo vztahů, které poutají rodinu k makrosystému. Konkrétními faktory, které přispívají ke zneužívání uvnitř rodiny, mohou být nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost komplikující dané osobě přístup k síti sociálních institucí atd. Exosystém tak může generovat spouštěče i nárazníky domácího násilí.

¹ Persefona, Pomoc obětem domácího násilí, příručka pro pomáhající profese, září 2007, Brno

Mikrosystém a domácí násilí

Mikrosystém je reprezentován samotnou rodinou. Uvnitř této sociální jednotky mohou vznikat takové konstalace situací a okolností, které zvyšují náchylnost k propuknutí domácího násilí. K takovým rizikům plynoucím ze samotné podstaty rodinného soužití se řadí např.:

- privátnost, komplikuje uplatnění mechanismů sociální kontroly
- právo na ovlivňování svých členů, rodina disponuje neformálním právem silně ovlivňovat chování svých členů
- předepsané role, chování členů rodiny je regulováno obecnými předpisy rolí, které bazírují na jiných principech, než jsou osobní kompetence a zájmy jejích členů
- obsáhlé, hluboké poznání druhých, partneři se obvykle dobře znají, dovedou vzájemně odhadnout své reakce a způsoby chování ve standardních i rizikových situacích, vědí, co si k sobě mohou dovolit

Ontogenetická rovina

Ontogenetická rovina má nejbližší k původním psychologickým teoriím domácího násilí. Jeho příčiny hledá totiž v individuálních charakteristikách pachatele, oběti a jejich vzájemné interakce. Koncepce z této dílny předpokládají, že samotný pachatel prošel specifickým ontogenetickým vývojem, pravděpodobně se naučil díky mechanismům sociálního učení řešit stresující a omezující situace agresivním chováním. Do této skupiny patří i stanoviska, že zneuživatelé prošli tíživým dětstvím, sami na sobě okusili traumatizaci násilím. Přímý kontakt jedince s násilím v průběhu jeho dětství je rizikovým faktorem, může odstartovat pochody kriminogeneze - původní oběť se později stává egocentrickým násilníkem či pochody viktimizeze - oběť přijme životní scénář oběti, násilí akceptuje jako nutnou součást svého života, její zraňování pokračuje tudíž i v dospělosti.

Genderová teorie

Jedna z teorií vzniku domácího násilí, kterou lze nazvat genderová, se zabývá výhradně domácím násilím páchaném muži na ženách a toto chápe v širším kontextu násilí, jež je ve společnosti směřováno vůči ženám ze strany mužů. Dalšími takovými projevy jsou například obchod se ženami, sexuální obtěžování na pracovišti, znásilnění, sexuální zneužívání v dětství, ženská obřízka nebo znásilnění používané ve válce jako „jeden z prostředků boje“.

Tato teorie dává domácí násilí do souvislosti s postavením žen ve společnosti, přetrvávajícím patriarchálním modelem rodiny atd. Domácí násilí pak vnímá jako jeden z mnoha projevů diskriminace žen. Zdůrazňuje faktory, které přispívají ke vzniku domácího násilí a jsou povahy celospolečenské, nikoli individuální. Jedná se například o fakt, že na mateřskou dovolenou odchází v drtivé většině ženy, které se tak dostávají do ekonomicky nevýhodné situace, kdy jsou na svém muži po této stránce závislé. Podobně lze jako jeden z takových faktorů vnímat diskriminaci žen v přístupu k zaměstnání, nižší výdělků atd. Dalším celospolečenským faktorem je i zobrazování ženy v reklamě a vůbec v médiích (používání ženského těla v reklamě přispívá ke vnímání ženy jako zboží) atd.

1.5 Fáze domácího násilí

Domácí násilí se vyvíjí postupně, spolu s tímto vývojem se také plynule upevňuje moc násilníka a závislost oběti na něm. Vývoj domácího násilí a moci agresora lze rozdělit do několik a fází, které na sebe navazují a v různých modifikacích se opakují i několik let.

Představíme-li si kruh, pak každá fáze tvoří různě velkou kruhovou výseč. Vzniká tak kruh vytváření závislosti oběti na agresorovi, resp. kruh moci, ze kterého bez pomoci z vnějšku téměř není cesta. Tento kruh vzniká v takových vztazích, kde se uplatňuje moc jednoho partnera nad druhým postupně, kde na počátku násilí není přítomno. Vedle tohoto modelu však existují i vztahy, kde je násilí přítomno od samého počátku a žena se mu z nejrůznějších důvodů nebrání.

První fáze – vymývání mozku

V první fázi se vytváří závislost oběti a princip moci a bezmoci. Tato fáze je někdy nazývána líbáňky, v souvislosti s domácím násilím však tuto fázi můžeme nazvat vymývání mozku. Vzhledem k tomu, že ženy jako oběti domácího násilí v populaci procentuálně převládají, budu při popisu fází domácího násilí hovořit o ženě jako oběti a muži jako agresorovi. Samozřejmě však může být situací i opačná.

Partnerské vztahy, v nichž je přítomno domácí násilí, obvykle začínají jako všechny ostatní. Muži bývají ke svým partnerkám pozorní a milí, často jsou vyhledávanými společníky, někdy jsou okolím hodnoceni také jako dobří posluchači. Obvykle dávají ženě najevo, jak ji velmi milují a dokáží u ní navodit pocit, že je středobodem mužova života. Pro ženy to bývá fáze pocitu životního štěstí.

Budoucí oběť si partnera idealizuje a v zájmu velké lásky pozvolna popírá sama sebe. Žena postupně začne omezovat schůzky s kamarádkami a většinu volného času tráví v přítomnosti milovaného muže. Snaží se mu ve všem vyjít vstříc a udělat „co mu na očích vidí“.

Cílem agresora v této fázi je pravděpodobně dovést ženu do stavu fascinace sebe samým, pobláznění, bezvýhradného a dobrovolného přizpůsobení se. V této fázi muž postupně připoutává oběť k sobě, získává nad ni nadvládu, paralyzuje ji a psychicky spoutá. Žena postupně jedná a myslí jinak, než je její přirozenost, svět vidí očima partnera. V tomto momentě získává agresor moc a vztah začíná být asymetrický.

První fáze není pro pozorovatele viditelná, partneri se navenek jeví jako ideální pár. Mnohé ženy závidí oběti, protože partner vypadá jako ideální muž. Například pravidelně doprovází ženu do práce a z práce, okolí to vnímá jako pozornost. V podstatě jde o kontrolu času ženy, aby nemohla být nikdy sama, nemohla se sama rozhodovat.

Druhá fáze – vytváření napětí

První problémy se začínají objevovat tehdy, kdy se kontrola stupňuje do té míry, že už jí žena nevnímá jako příjemnou pozornost. V tuto chvíli vzrůstá ve vztahu napětí, agresor je často podrážděn a oběť neví, co jeho podráždění vyvolá. Objevují se jizlivé

poznámky adresované oběti, která je přijímá jako cenu za udržení relativního klidu ve vztahu. Stále doufá, že partner bude zase milý a pozorný jako byl na počátku. Protože nerozumí tomu, proč partner náhle změnil své chování vůči ní, obviňuje sama sebe, snaží se být dokonalejší, poslušnější a pracovitější, aby ji měl partner opět rád.

Oběť začíná prožívat pocity bezmoci a vzteku, avšak s agresorem nelze nic řešit otevřeně. Verbální komunikace je minimální, nic není přímo pojmenováno, agresor hovoří v názncích a neprojevuje navenek své emoce oběť cítí nepřátelství, napětí, nic z toho však není vysloveno. Pokud se přímo zeptá, je označena za paranoidní hysterku, která si všechno špatně vykládá.

To vede k znejistění oběti, neví, na čem je. Tento stav má vliv na její destabilizaci, neví, co je pravda a co ne, zda nepřehání, zda vnímá situaci reálně.

Oběť je v této fázi úslušná, uctívá, pečující. Za nastalou situaci viní sama sebe. Agresora poslouchá, protože se bojí dalších slovních výpadů. Z potřeby uznání a lásky přijímá podřízený vztah, domnívá se, že když bude poslušnější, bude ji moci partner ocenit a mít rád.

Třetí fáze – týrání

Verbální agrese se stupňuje a přenáší se i na veřejnost. Vzhledem k tomu, že muž zná slabá místa ženy, daří se mu na ně útočit, zesměšňovat ženu ve společnosti, vysmívat se jí apod. Oběť se snaží předejít konfliktům, ustupuje, omlouvá jednání agresora a snaží se navenek zachovat zdání, že se nic neděje.

Tato fáze se vyznačuje ztrátou sebekontroly agresora, kdy se k verbální agresii přidává také brachiální. Násilí je chladné, ničivé, opakující se. Oběť se snaží agresii ustupovat, vytváří se poměrně složité strategie, aby napadání předešla, aby zabránila eskalaci násilí. Nikdy však neví, co partnera rozčílí a kdy ji zmlátí. Někdy je důvodem bití skutečnost, že neuvařila teplou večeři, jindy za teplou večeři přichází fyzický trest.

Ženy, které žijí dlouhodobě ve vztahu s násilným partnerem, dokáží rozpoznat podle způsobu příchodu partnera domů – např. podle zvuku klíče v zámku apod., jak se situace vyvine.

Agresor vinu za násilné útoky přenáší na oběť nebo na vnější okolnosti jako je alkohol, nepříjemnosti v práci apod. Oběť přijímá vinu na sebe a podrobuje se. Sama sebe vidí očima agresora, tzn. jako neschopnou, ošklivou hloupou apod.

Když se oběť vzbouří, označí ji agresor za viníka a upozorní na její agresivitu, hysterii nebo ji vydává za psychiatricky nemocnou. Oběť se pak cítí vinna a dochází k oslabení jejích případných obranných reakcí. Ustavuje se tak totalitní fungování s pasivní poslušností oběti.

Čtvrtá fáze – sliby a líbáčky

Čtvrtá fáze se v určité modifikaci podobá fázi první. Muž se omluví, že se násilí už nebude opakovat, je opět milý a pozorný. Oběť ráda uvěří slibům, násilné výpady odpustí a věří, že mohou ve vztahu začít znovu. Chvilí je opravdu klid, avšak situace se brzy začne opakovat.

Problém je ten, že každým opakujícím se kruhem násilí vzrůstá, brutalita útoků a fáze týrání se rozšiřuje na úkor fáze líbánek, které v rozvinutém násilném vztahu tvoří

jen malý díl. Nepřetržitě se střídá vytváření napětí, týrání a sliby, což ženu paralyzuje tak, že nemá sílu vzdorovat. Kruh se uzavřel.

1.6 Statistický výskyt domácího násilí

V České republice se potýkáme s nedostatkem reprezentativních průzkumů, které by mapovaly rozšířenost tohoto jevu ve společnosti.

Jedním z nich byl Mezinárodní výzkum násilí na ženách (Filozofická fakulta UK a Sociologický ústav AV ČR, 2004). V České republice bylo osloveno 1 980 respondentek, zkoumána byla míra viktimizace žen ze strany mužů. Bylo zjišťováno násilí ze strany partnera a násilí ze strany jiného muže než partnera (kamarád, známý, příbuzný, cizí muž apod).

Z výzkumu vyplynulo, že zhruba 38 % žen v České republice zažilo během svého života alespoň některou z uvedených forem násilí ze strany svého partnera (současného nebo bývalého manžela/přítele) a takřka shodný podíl žen (37 %) má zkušenosti s násilím ze strany jiného muže než partnera. Násilí v partnerském vztahu však nabývalo mnohem brutálnějších forem. Pokud budou hodnoceny další formy násilí v rámci partnerského vztahu a mimo partnerský vztah, jak je popsáno níže, tak v partnerském vztahu jednoznačně procentuálně převažuje existence většiny další forem násilí. Tento fakt je znepokojující.²

	partnerský vztah	mimo partnerský vztah
➤ vyhrožování fyzickým násilím	24 %	14 %
➤ házení věcí nebo úder předmětem	15 %	4 %
➤ strkání, pevné sevření, kroucení rukou, tahání za vlasy	23 %	10 %
➤ facka, kopání, kousání, úder pěstí	25 %	7 %
➤ škrcení, pokus o udušení, utopení, popálení, opaření	4 %	1 %
➤ nůž nebo pistole	4 %	2 %
➤ jiné fyzické násilí	4 %	3 %
➤ vynucený sexuální styk	8 %	4 %
➤ pokus o vynucený sex.styk	6 %	8 %
➤ osahávání	5 %	24 %
➤ vynucená sexuální aktivita s jinou osobou	1 %	1 %
➤ jiné sexuální násilí	0,5 %	1 %

Bílý kruh bezpečí a Philips Morris ČR a.s. zveřejnili 2.9.2006 výsledky 2., srovnávacího reprezentativního výzkumu o domácím násilí v ČR.

16 % hladina výskytu domácího násilí v ČR (opakovaným výzkumem potvrzeno) u populace starší 15 let

² Persefona, Pomoc obětem domácího násilí, příručka pro pomáhající profese, září 2007, Brno

80 % rodin, v nichž dochází k násilí mezi partnery, žijí děti

60 % těchto rodin se násilí odehrává přímo před jejich zraky

V roce 2006 provedla organizace Lidských práv (nyní Persefona) ve spolupráci s 8 partnery monitoring výskytu domácího násilí v Jihomoravském kraji. Dotazník vyplnilo 359 klientek/klientů, kteří byli oběťmi domácího násilí, nejednalo se tedy o reprezentativní vzorek. Zaměřením monitoringu bylo získat profil oběti a jejich hlavních potřeb, problémů a bílých míst.

Vztah oběti a agresora

- 81 % Intimní partner (manžel/ka, exmanžel/ka, druh/družka)
- 5 % Otec, matka
- 8 % Syn/dcera
- 2 % Tchán/tchýně

Sociální a ekonomický status oběti

- 37 % Zaměstnaná
- 20 % Nezaměstnaná
- 27 % Rodičovská dovolená
- 12,4 % Starobní, invalidní důchod
- 1,5 % V domácnosti

Děti jako svědci domácího násilí

- 72,7 % Děti jsou svědky domácího násilí
- 11,4 % Násilí směřuje přímo k dětem

2. Okruh osob zapojených v domácím násilí

2.1 Charakteristika oběti

Mezi psychické příznaky oběti domácího násilí patří zvýšená psychická zranitelnost, ztráta sebevědomí, ztráta psychické stability, pocit bezmoci, intenzivní pocit viny, sebeobviňování, nápadná oddanost vůči trýzniteli, emocionální labilita, vymizení radosti ze života, ztráta osobních perspektiv, nedůvěra ve vlastní síly, sebedestruktivní ladění, depresivita.

Proč oběť neodejde nebo proč se znovu vrátí? Oběť nemá dostatečnou sebedůvěru, je ekonomicky závislá, chce zachovat rodinu, má pocit viny, uvěří slibu násilníka, že se změní, je osamělá, žena násilí považuje za normální součást vztahu, rodinné problémy jsou jen soukromou záležitostí, má strach ze smrti, kdy jí násilník vyhrožuje, že ji zabije nebo její děti nebo sám sebe.

Problematické chování oběti je patrné v tom, že žena vidí realitu pokřiveným způsobem, hledá nějaké vysvětlení, utíká před konflikty, neumí vyjadřovat své pocity, otupění prožívání emocí. Pro oběti domácího násilí je typická bagatelizace a racionalizace násilí, sebeobviňování a pochyby o sobě samé, strach, stres, nejistota, ztráta sebevědomí, pocity bezmocnosti a studu, sebedestrukce atd. Příznačné je pro oběť přílišná ochota vyhovět.

Reakce oběti na domácí násilí

Tělesná reakce se projevuje svalovým stresem, zrychlenou tepovou frekvencí, bušením srdce, poruchami spánku, nechutenstvím, nevolností, ztrátou pocitu hladu, či jeho nadměrné zvýšení.

Emocionální reakce jako je pláč, úzkost, strach, zármutek, výkyvy nálad, pocity viny, bezmoc, popření událostí, vytěšnění.

Kognitivní reakce jako jsou opakující se neodbytné myšlenky, neschopnost se soustředit, vtíravé představy, spojení smyslových vjemů s tělesnými projevy, neschopnost oddělit představy od skutečnosti.

V chování jsou patrné změny jako je podrážděnost, výbušnost, podezíravost, zvýšená konzumace drog, poruchy přijímání potravy.

Další závažnou reakcí obětí je posttraumatická stresová porucha, což je komplex psychologických příznaků, které pramení ze zážitků mimořádné traumatické události. Traumatický zážitek je mimořádně těžký zážitek, který by u většiny lidí vyvolal ochromení, šok, hrůzu nebo jinou formou extrémního stresu, jde o pronikavou tíseň a výrazný stres - ohrožení integrity, člověk to nemůže emočně zvládnout.

2.2 Charakteristika agresora

Pachatele domácího násilí lze jen obtížně kategorizovat, neboť se jedná o naprosto různé typy lidí. Určitou typologii agresorů zpracoval Čermák³, z nichž nejčastější typy pachatelů domácího násilí jsou tyto:

Emocionálně reaktivní typ násilníka

Nejčastější typ agresora, vyznačující se zvýšenou impulzivitou, pohotovostí k agresi, výbušností a snadnou vznětlivostí. Tito lidé nejsou schopni ovládat své pocity a chování a nechají se snadno vyprovokovat. Agrese tak vzniká jako reakce na vnější podnět, na skutečné či domnělé ústrky. Násilník pak ztrácí kontrolu nad svými reakcemi. Zpravidla takový člověk mívá často špatnou náladu. Bojí se selhání, je přecitlivělý nekritiku, netrpělivý, nesnášenlivý a neustále v nepohodě. Protože je sebekontrola těchto násilníků narušena, mohou být jejich impulzivní agresivní ataky velmi nebezpečné. Projevy násilí nejsou selektivní, tento typ agresora napadne v afektu kohokoli, jak dítě či slabší osobu, tak autoritu.

Instrumentální typ násilníka

Tito lidé jsou agresivní pouze tehdy, chtějí-li vědomě uspokojit svoje potřeby, dosáhnout svého cíle, např. získat moc, peníze apod. Většinou je tento typ agresora sebejistý, jedná chladně, s rozmyslem, agresivní scény si sám inscenuje a vybírá oběť. Má potřebu ovládat druhé a mít moc, často je žárlivý, podezřívavý a majetnický. S obětí jedná chladnokrevně, bez soucitu, jejich cílem je oběti ublížit, proto jedná takticky a promyšleně. Tito agresori mohou mít vyšší vzdělání, často jsou to lidé „dvojí tváře“. Na jednu stranu jsou laskaví, ohleduplní, milí, avšak vzápětí tuto polohu vystřídá hrubá agrese. Jejich agresivita je zaměřena výběrově, např. pouze proti partnerce, zatímco v zaměstnání jsou milí a zábavní společníci.

Násilníci nadměrně kontrolující své agresivní impulzy

Jedná se o lidi, kteří jsou intenzivně puzeni k agresi, avšak silou vůle potlačují veškeré otevřené agresivní projevy. Negativní emoce se v nich hromadí, dlouho dokáží kontrolovat své reakce a nosit v sobě skrývanou zášť vůči okolí. Za určitých okolností mohou vybuchnout a chovat se agresivně. Agrese je pak nečekaná, náhlá a velmi silná. Oběti jsou ochromeny, neboť jejich dosavadní zkušenost s agresorem je jiná. Po skončení agrese se tito lidé vracejí ke svému původnímu chování. Za projevy násilí se zpravidla stydí a oběti se omlouvají. Svým okolím jsou vnímáni jako slušní a zdvořilí. Z tohoto pohledu má tento typ agresora také dvě tváře.

Násilníci mající potěšení z krutosti

Tito lidé se dopouštějí násilí, aby viděli a slyšeli druhého člověka trpět. Utrpení druhých v nich vyvolává potěšení. Jedná se o osobnosti s psychopatickými rysy, necitlivé vůči okolí. Tento typ násilníka však mezi pachateli domácího násilí není příliš častý.

³ Čermák, I.(1999): Lidská agrese a její souvislosti. Nakladatelství Fakta, Žďár nad Sázavou

Psychopatické osobnosti

Vyznačující se tendencí manipulovat s druhými, mělkými emocemi, parazitováním na druhých, necitelnost, lhaním, vyzdvihováním vlastní hodnoty, nedostatkem svědomí, slabou kontrolu chování, neschopností stanovit si reálné cíle, nezodpovědností, impulzivitou, neschopností navázat dlouhodobý vztah, nezodpovědností, antisociálním chováním apod.

Většina agresorů není schopna převzít odpovědnost ze své chování a příčiny své agrese vidí ve svém okolí, resp. partnerce. Proto odmítají změnu a necítí potřebu docházet za psychologem ani jiným odborníkem. Pokud nějakou poradnu navštíví je to většinou proto, aby ukázali partnerce dobrou vůli a přinutili ji se vrátit. Po jejím návratu do společné domácnosti kontakt s odborníkem ihned ukončí.

Na psychologii pachatele lze pohlížet dle typologie Holtzworth-Monroe a Start⁴, který dělí pachatele do tří typů:

- pachatel, který se dopouští násilí pouze v rodině
- pachatel dysforický/hraniční osobnost
- všeobecně násilný/antisociální pachatel domácího násilí

Relativně shrnující pohled na agresora může poskytnou výčet jeho nejčastěji objeovovaných vlastností, mezi které patří: osobnost dvojí tváře, minimalizace a popírání, nízká kontrola vnitřních pudů a impulsů, výrazné vyjadřování emoce, zvláště vzteku, dominantnost pomocí moci a kontroly, vyžadující, náročný, narcistický, žárlivý, extrémně si přivlastňuje druhé, má nižší sociální dovednosti, vyhrožuje zabitím, vyhrožuje sebevraždou, má rigidní pohled na role partnerů, má nízké sebevědomí, domácí násilí je v jeho rodinné historii, ponižuje, chová se asymetricky na veřejnosti a doma, má nerealistická očekávání od partnera.

2. 3 Vývoj dětí v rodinách s domácím násilím

Pokud děti vyrůstají v prostředí, kde násilí patří ke stereotypům chování, lze s jistotou předpokládat, že tato skutečnost významně ovlivní jejich vývoj. I když násilí není primárně zaměřeno na dítě, které je „pouze“ jeho svědkem. Lze takové dítě podle Světové zdravotnické organizace (WHO) považovat za týrané. Náš právní řád však s tímto výkladem nepočítá.

Děti trpí násilím v rodině vždy. Dítě je nejslabší článek rodiny, nedokáže situaci vyhodnotit a účinně se bránit. Agrese destabilizuje celou rodinu. Děti se nedokážou představit, že k násilí dochází bez příčiny. Často si kladou otázku, zda je či není matka vinna.

V rodině, kde dochází k domácímu násilí je dítě ohroženo:

- přímo

Dítě je napadáno spolu s matkou, v situacích, kdy se jí snaží bránit, z důvodu vyvinutí nátlaku na ženu, donucení ji k poslušnosti přes týrání dítěte.

- nepřímo

---

⁴ Persefona, Pomoc obětem domácího násilí, příručka pro pomáhající profese, září 2007, Brno

Psychické dopady na dítě, které je svědkem násilí páchaného na matce, prostředkem vynucení si poslušnosti matky.

Způsoby nejčastějšího chování dětí jako reakce na domácí násilí

Předškolní věk

- viditelná snaha po nenápadnosti, apatie, zakřiknutost, bez aktivity, zasmušilost, vytěsnění negativních zážitků, tendence k izolaci od kolektivu
- záchvaty vztek, agresivní reakce na běžné podněty, destruktivní tendence

Školní věk a mládí

- obrana matky, na které je pácháno násilí, nenávisť k agresorovi, případně jeho fyzické napadení, dívky se často ztotožňují s rolí matky, resp. oběti
- identifikace s agresorem – časté zejména u chlapců, kteří vidí v násilném chování projev mužnosti a sami se začínají chovat také násilnický, přijímají postoje a chování násilníka a používají násilí jako běžný prostředek komunikace
- přebírání dospělé role – snaha o podporu matky ve formě převzetí role dospělého partnera, resp. řešení problémů neodpovídajících věku dítěte

Psychické problémy dětí z rodin, kde se vyskytuje domácí násilí

- nízké sebevědomí
- pocity viny za vzniklou situaci
- pocit méněcennosti
- pocit bezmocnosti
- nedůvěra v dospělý svět
- pocit ztráty bezpečí a jistoty
- strach, pocity ohrožení
- smutek, deprese
- disociační amnézie – dítě si nemůže na nestresové situace vzpomenout, odmítá o nich mluvit
- úzkostné stavy, noční můry
- zvýšená emoční dráždivost, impulzivita, návaly vzteku, pohotovost k násilnému řešení konfliktů
- problémy ve škole
- zvýšená pohotovost k vzniku sociálně patologického chování (závislosti, trestná činnost, vandalismus apod.)
- lhostejnost vůči okolí, apatie, ztížené navazování sociálních kontaktů a hlubších vztahů s vrstevníky
- suicidální pokusy
- psychosomatické problémy (nechutenství, noční či denní enurézy, nespavost apod.)

Nejdůležitější v životě dítěte jsou první dva roky, kdy získává základní sociální dovednosti a návyky. Ze svého okolí přijímá dítě nové vjemy a ukládá si je do podvědomí. Všechny negativní podněty, které jsou takto uloženy, se později jen obtížně mění.

Děti zažívající domácí násilí jsou v životě silně traumatizovány a své negativní zážitky se odrážejí i v jejich dospělém životě. Zkušenosti z dětství ovlivňují v dospělosti plnění partnerské a rodičovské role. V dospělosti se objevují tendence opakovat totéž, co dělali rodiče, včetně stejných chyb. 70 % lidí, s nimiž se nezacházelo v původní rodině přiměřeným způsobem, má tendenci přebírat stejné vzorce chování. Děti, které zažily násilí v rodině, si jen těžko utvářejí pozitivní citový vztah k partnerovi i vlastním dětem.

Hledat a nacházet řešení je v těchto případech velmi složité. Děti žijící v rodině, kde se odehrává domácí násilí jsou ohroženy na zdravém vývoji, proto je třeba velmi citlivě zvažovat, zda styk otce s dítětem je skutečně v zájmu dítěte nebo jde o zájem otce. Komplikovanost celého problému dokumentuje i skutečnost, že v některých případech, i když násilí v rodině existovalo, dítě si k otci vztah zachovalo a chce ho vidat.

Práce s dětmi je v těchto případech jednou z nejobtížnějších a nejcitlivějších oblastí. Za nezbytnost se považuje individuální přístup k jednotlivým případům, vnímání a respektování individuálních odlišností a potřeb každého dítěte. Existující zákony a nařízení využívat ve prospěch dětí s plným vědomím individuality každého jednotlivého případu.

3. Pomoc obětem domácího násilí

3.1 Sociální a právní poradenství

Sociální poradenství je zaměřeno na poskytování informací o způsobech řešení, zvládnání nebo kompenzace obtížné sociální situace, právech, povinnostech a nárocích vyplývajících ze systému sociálního zabezpečení, právních aspektech krizové situace, navazujících odborných službách apod.

Odborné sociální poradenství je specializovaná odborná činnost zaměřená na zjištění rozsahu a charakteru obtížné sociální situace, zjištění příčin jejího vzniku, poskytnutí informací o možnostech řešení a usměrnění osoby při volbě a uplatňování forem sociální pomoci. Prostřednictvím sociálního poradenství získává osoba dostatek informací o možnostech a způsobech řešení její obtížné sociální situace, o subjektech, které sociální pomoc poskytují, o podmínkách poskytování pomoci a jednotlivých formách, včetně sociálních služeb.

Sociální poradenství je legislativně upraveno Zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů, v § 37. Zde je sociální poradenství pro oběti domácího násilí charakterizováno jako odborné sociální poradenství. Tato služba obsahuje následující činnosti: zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické služby, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Právní poradenství zahrnuje poskytování právních rad o řešení konkrétních situací obětí, zpracování písemných materiálů k soudům a na relevantní instituce v případech složitějších kauz, právní zastupování apod.

Právní aspekty domácího násilí

Ústava a Listina základních práv a svobod jsou právními předpisy nejvyšší právní síly a představují základní východiska českého právního řádu. Listina základních práv a svobod je dokument, který deklaruje, jaká práva a povinnosti a jaké svobody mají být veřejnou mocí chráněny. Taková ochrana by měla být s co největší intenzitou poskytována mimo jiné životu, zdraví, svobodě, lidské důstojnosti a v neposlední řadě také rodině. Jakékoli násilí bezesporu představuje zásah do základních lidských práv a svobod, přičemž nezáleží na tom, jestli je páčáno v rodině nebo kdekoli jinde. Veřejnou mocí by proto měly být vybudovány účinné mechanismy pro boj s násilím a jeho důsledky, včetně násilí domácího.

V České republice máme k dispozici určité právní nástroje, kterými lze domácímu násilí čelit, neděje se tak však vždy efektivně a existuje značná rezerva v možnostech dalšího legislativního řešení. K částečnému selhání právních nástrojů přispívá také přetrvávající nedostatečné povědomí společnosti i institucí o specifických domácím násilí. To se stává problematickým zejména tehdy, jedná-li se o instituce v takových situacích intervenující. Neinformovaný, a často necitlivý přístup pak může vést ke ztrátě důvěry týrané osoby v instituce jako takové, čímž jsou redukovány i možnosti efektivního řešení.

Páchání domácího násilí má důsledky jednak v oblasti práva veřejného, jednak v oblasti práva soukromého. Rozdíl mezi nimi v podstatě spočívá v tom, že v rámci práva veřejného by měla být iniciativa k řešení situace v rukou státu, zatímco v rámci práva soukromého je iniciativa ponechána na vůli osob, kterých se situace dotýká.

Dopady ve veřejnoprávní oblasti:

Zákon o Policii ČR
Zákon o přestupcích
Trestní zákon a Trestní řád
Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Dopady v soukromoprávní oblasti:

Občanský zákoník
Občanský soudní řád
Zákon o rodině
Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Zákon o Policii ČR

Vzhledem k tomu, že často může být přivolání Policie jedinou možností oběti domácího násilí, jak aktuální útok zastavit a ochránit tak své zdraví a život, je užitečné vědět, co může oběť po Policii ČR žádat. Dle § 43 zákona o Policii ČR, má každý právo obrátit se na policistu s žádostí o pomoc a policista je povinen v rozsahu své působnosti takovou pomoc poskytnout. Jedním z úkolů Policie ČR je také chránit bezpečnost osob majetku a odhalovat a vyšetřovat trestné činy a přestupky.

Na Policii ČR se může oběť obrátit jednak v okamžiku, kdy je nám vyhrožováno fyzickým napadením, jednak tehdy, když útok již bezprostředně hrozí. V průběhu samotné agrese nemusí být vždy pro ohroženou osobu možné přivolat si pomoc, má proto možnost oznámit násilné chování na Policii ČR i poté, co k němu došlo. Podat trestní oznámení nemá možnost pouze osoba poškozená, ale kdokoli, kdo se o násilném jednání dozví, a to buď na Policii ČR nebo na státním zastupitelství.

Policista ve službě je povinen v mezích svých kompetencí provést služební zákrok, služební úkon popřípadě opatření nezbytná k provedení služebního zákroku nebo služebního úkonu, je-li páchan trestný čin či přestupek, či existuje-li důvodné podezření z jejich páchání.

Důležité je, že při jakémkoliv zákroku je povinností policisty dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob a nepřipustit, aby jim v souvislosti s prováděním služebních úkonů vznikla bezdůvodná újma a zásah do jejich práv.

Policisté jsou oprávněni:

- požadovat vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění situace
- vyzvat výše uvedenou osobu, aby se dostavila na služebnu k podání vysvětlení
- Problematické je, že v situaci domácího násilí bývá podání vysvětlení ze strany násilníka často odpíráno, neboť by si tím mohl způsobit trestní stíhání.
- zajistit osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví jiných osob nebo majetek anebo byla-li přistižena při páchání

přestupku a je důvodná obava, že bude v tomto jednání pokračovat, možné maximálně na 24 hodin

- odebrat zbraň
- otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor je-li důvodná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osoby nebo hrozí-li větší škoda na majetku
- rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj

Podání vysvětlení oběti by mělo probíhat odděleně od násilníka. Vždy je důležité průběžně sbírat důkazní materiál o násilném jednání, zejména lékařské zprávy, fotografie, zranění, úřední záznamy policie atd. Vzhledem k tomu, že policista by o každém svém úkonu měl sepsat úřední záznam, je užitečné vyžádat si kopii tohoto záznamu.

Oprávnění policisty vydat rozhodnutí o vykázaní

S účinností od 1.1.2007 bylo do zákona o Polici ČR včleněno nové ustanovení, umožňující policistovi Policie ČR za určitých podmínek vykázat násilnou osobu z obydlí společně obývaného s ohroženou osobou.

Policista, který je na místo přivolán by měl s pomocí dotazníku SARA DN a šetření na místě - ověření totožnosti, podání vysvětlení ohrožené a násilné osoby atp., zhodnotit situaci a posoudit, zda jsou dány podmínky pro vydání rozhodnutí o vykázaní a popřípadě násilnou osobu vykázat.

Podmínky jsou dány jestliže: na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky. Lze důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodně nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti.

Vykázat lze násilnou osobu z domu nebo bytu obývaného s ohroženou osobou jakož i z jeho bezprostředního okolí. Součástí vykázaní je rovněž zákaz návratu do vymezených prostor. Vykázat lze i násilnou osobu, která není v daném okamžiku na místě zásahu přítomna.

Vykázaná osoba je oprávněna sbalit si věci sloužící osobní potřebě, dokumenty a cennosti a je povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázaní vztahuje. Je povinna vydat policistovi klíče od společného obydlí. Ve lhůtě 24 hodin je oprávněna vrátit se pro další osobní věci a věci nezbytné pro výkon zaměstnání nebo povolání. Policista vykázanou osobu poučí o možnostech ubytování.

Rozhodnutí o vykázaní se vydává na místě, bez projednání věci a musí být do 24 hodin od jeho vydání vyhotoveno písemně. Písemné vyhotovení se doručí vykázané osobě i ohrožené osobě a dalším zainteresovaným institucím: intervenční centrum, OSPOD.

Policista je povinen poučit jak násilnou osobu, tak ohroženou osobu o jejich právech a ohrožené osobě předat kontakty na služby zabývající se pomocí obětem domácího násilí.

Vykázaní trvá po dobu 10 dnů. Tuto lhůtu nelze zkrátit, a to ani se souhlasem ohrožené osoby. Pokud je v této lhůtě podán návrh na vydání předběžného opatření dle občanského soudního řádu, prodlužuje se lhůta do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Policista je povinen ve lhůtě do 3 dnů provést kontrolu dodržování rozhodnutí o vykázaní. Pokud by došlo k nedodržení rozhodnutí, vystavuje se osoba, která takto

jednala, postihu za spáchání přestupku, v případě závažného nebo opakovaného porušení pak ze spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí.

Trestné činy, ke kterým dochází v souvislosti s domácím násilím, přestupky

Jednání pachatele domácího násilí lze dle jeho závažnosti a brutality z právního hlediska rozdělit do tří kategorií:

jednání, které není právně postižitelné
přestupky proti občanskému soužití podle zákona č. 200/1990 Sb., o
přestupcích
trestné činy dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Jednání, které není právně postižitelné

Zde se jedná spíše o počínající domácí násilí, kdy ještě ani oběť nemusí vnímat, že je něco v nepořádku. V praxi se však často setkáváme s tím, že není postihováno ani jednání, které již lze považovat za přestupek či dokonce trestný čin a to například z důvodu nedostatku důkazů. Nejproblematictější je v praxi stíhání psychického násilí, které je nejobtížněji prokazatelné.

Přestupky proti občanskému soužití podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích

Přestupek je v tomto zákoně definován v § 2 jako zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo trestný čin.

Na případ domácího násilí se vztahují přestupky proti občanskému soužití upravené v § 49 odst. 1 zejména písm. a), c). Podle tohoto ustanovení se přestupku dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch (zde pachateli hrozí pokuta až 1 000 Kč) nebo kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiný hrubým jednáním (zde lze uložit pokutu až 3 000 Kč).

Zákon o přestupcích upravuje také řízení o přestupcích, tedy postup při jejich vyřizování. Podpůrně zde platí správní řád, podle kterého se postupuje v případě, kdy zákon o přestupcích konkrétní postup nebo práva účastníků neupravuje. Bohužel přestupky proti občanskému soužití spáchané v případech domácího násilí spadají mezi tzv. přestupky návrhové (§ 68), což znamená, že řízení o nich lze zahájit pouze na návrh poškozeného. Návrh lze podat do 3 měsíců od doby, kdy se navrhovatel dozvěděl o jeho spáchání nebo postoupení správnímu orgánu orgány činnými v trestním řízení. Bohužel z toho vyplývá také povinnost navrhovatele uhradit náklady řízení (§ 79) pokud např. nebylo spáchání přestupku pachateli prokázáno. Náklady řízení činí minimálně 1 000 Kč, zvyšují se, pokud je v řízení přibrán znalec atd.

Pokud se domácí násilí přímo dotýká nezletilého dítěte, může být jednání pachatele posouzeno podle § 28 odst. 1 písm. e) přestupkového zákona (pokud se nejedná o trestný čin týrání svěřené osoby). Podle tohoto ustanovení se přestupku dopustí ten, kdo v úmyslu ponížít lidskou důstojnost nezletilého dítěte použije vůči němu nepřiměřeného opatření. Za toto jednání mu hrozí pokuta do výše 10 000 Kč.

V tomto případě je přešupek vyšetřován z úřední povinnosti (i bez návrhu) a případnému navrhovateli tedy nehrozí, že bude muset uhradit náklady řízení.

Odpovědnost za přešupek zaniká a nelze jej projednat, pokud od jeho spáchání uplynul jeden rok. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou se pro daný skutek vedlo trestní řízení.

Trestné činy páchané v souvislosti s domácím násilím

Nejprve je třeba předeslat, že trestní zákon ani jiné obecně závazné právní předpisy neobsahují definici domácího násilí. V trestním právu se v těchto případech nejvíce uplatní skutková podstata trestného činu **týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě dle § 215 a**. V případech domácího násilí však může docházet i k dalším trestným činům.

Trestným činem je skutek, který jednak naplňuje znaky některé ze skutkových podstat upravených ve zvláštní části trestného zákona (formální stránka) a zároveň vykazuje „vyšší než nepatrný stupeň společenské nebezpečnosti“ (materiální stránka). Posuzování stupně společenské nebezpečnosti vychází ze soudní judikatury a posuzuje se různě u jednotlivých typů trestné činnosti.

○ Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě - § 215 a

Tato skutková podstata je zakotvena v trestním zákoně s účinností od 1.6.2004. Trestného činu se dopustí ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě. Pachatel může být potrestán odnětím svobody až na tři léta. Spáchá-li tento čin zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo pokračuje-li v páchání tohoto trestného činu po delší dobu, může být pachatel potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. Tato skutková podstata zahrnuje většinu jednání, která spadají pod pojem domácí násilí. Nezahrnuje však situace, kdy pachatel a oběť spolu nežijí, ale oběť je ze strany pachatele přesto neustále pronásledována a napadána. Důležité je, že k trestnímu stíhání tohoto trestného činu není třeba souhlasu poškozeného ve smyslu § 163 trestního řádu.

○ Další trestné činy páchané v souvislosti s domácím násilím

Někdy je jednání pachatele domácího násilí orgány činnými v trestním řízení kvalifikováno jinak než jako výše uvedené týrání. Může se jednat o situaci, kdy z důvodu nedostatku důkazů není možné pachateli tento čin prokázat, ale důkazy postačují např. k prokázání méně závažného trestného činu. Níže uvedené skutkové podstaty se uplatní i v případech, kdy pachatel a oběť již spolu nežijí nebo vůbec spolu v jedné domácnosti nežili. Také se může jednat o případ, kdy dochází k tzv. souběhu více trestných činů, např. uvedeného týrání s trestným činem znásilnění.

Jedná se zejména o tyto skutkové podstaty trestných činů:

- násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci § 197 a - zjednodušeně řečeno se jedná o vyhrožování,
- vydírání § 235,
- ublížení na zdraví § 221 a § 222 těžká újma na zdraví,
- omezování osobní svobody § 231,
- zbavení osobní svobody § 232, útisk § 237,

- porušování domovní svobody § 238,
  - porušování tajemství dopravovaných zpráv § 239 odst. 1,
  - pomluvy § 206 odst. 1,
  - neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru § 249 odst.2 –zejména případy vyhazování oběti z bytu,
  - znásilnění § 241,
  - vražda § 219 a další trestné činy.
- Na nezletilých dětech se pachatel domácího násilí může dopustit zejména těchto trestných činů:
  - týrání svěřené osoby § 215,
  - ohrožování mravní výchovy mládeže § 217,
  - zanedbání povinné výživy § 213,
  - pohlavní zneužívání § 242 a další trestné činy.

V poslední době byly zaznamenány případy, kdy byl pachatel domácího násilí obviněn mimo jiné z trestného činu týrání svěřené osoby, kterého se dopustil na svém dítěti tím, že dítě bylo svědkem násilí páchaného na matce. Orgány činné v trestním řízení tak uznaly fakt, že sledování domácího násilí má na psychiku dítěte stejný vliv, jako by bylo samo týráno.

Trestní řízení

Trestní oznámení může podat kdokoli. Oznámení musí být v souladu s § 158 odst. 1 trestního řádu přijato vždy, a to kterýmkoli výkonným útvarům policii nebo státním zastupitelstvím. Pokud tedy oznamovatel přijde na jiné oddělení policie, než které je příslušné dle místa spáchání činu, nemůže být odmítnut. Trestní oznámení nemá žádné zákonem stanovené náležitosti. Může být učiněno ústně do protokolu i písemně. Pokud podáváme trestní oznámení písemně, měli bychom uvést údaje o tom, kdo je činí, komu je adresováno, a čeho se týká, dále vylíčení nejdůležitějších skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a případně uvedení toho, jaký trestný čin v popsaném jednání spatřujeme. Pokud je nám známo, jaké existují o činu důkazy, měli by být také označeny.

V případě domácího násilí však musíme vždy zvažovat, zda je vhodné, abychom sami podávali trestní oznámení. Musíme si však uvědomit, že nejdůležitějším svědkem činu je samotná oběť, která by měla být s tímto našim krokem alespoň seznámena. Může se totiž stát, že oběť není připravena se vším vyjít na světlo a bez dostatečné podpory může např. odmítnou vypovídat. Pokud nakonec bude řízení zastaveno, může se dostat do ještě složitější situace. Je tedy vhodné oběť podpořit v tom, aby trestní oznámení podala sama. To se týká i dalších osob, které jí chtějí pomoci.

Pokud se trestní oznámení týká násilí v rodině, je podmínkou zahájení trestního stíhání a pokračování v něm výslovný souhlas poškozené osoby (§ 163 trestního řádu). Výslovně odepřený souhlas ke stíhání přitom již nelze znovu udělit. Výjimkou je trestný čin týrání osoby žijící ve společném bytě nebo domě (§ 215a), na který se nevztahuje § 163a u nějž není trestnímu stíhání pachatele třeba souhlasu poškozené osoby.

Podle § 100 odst. 2 trestního řádu je svědek oprávněn odmítnout vypovídat, jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo svému příbuznému v pokolení přímé, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhu a jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem považoval za újmu vlastní. Nebezpečím trestního stíhání se rozumí nejen potenciální možnost, že

bude trestní stíhání proti této osobě zahájeno, ale i riziko, že svědek blízké osobě přitíží v řízení již probíhajícím či dokonce již pravomocně skončeném. O právu odepřít výpověď musí vyslychající vždy svědka poučit.

Možnosti omezení svobody pachatele podle trestního řádu jsou:

- zadržení § 75 a § 76 trestního řádu – v případě neodkladnosti, pokud je dán některý z důvodů vazby, maximálně na 48 hodin
- obviněný může být vzat do vazby podle § 67 trestního řádu tehdy, jestliže jsou zde konkrétní skutečnosti, které odůvodňují obavu, že uprchne nebo se bude skrývat, bude působit na svědky, spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, bude pokračovat v trestné činnosti.

Postavení poškozené/ho v trestním řízení

Poškozený je v trestním řízení podle § 43 trestního řádu definován jako ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná újma, např. trestné činy proti lidské důstojnosti. V tomto postavení se oběti domácího násilí často nacházejí.

Práva poškozené osoby

- nejpozději do zahájení dokazování při hlavním líčení uplatnit u soudu nárok na náhradu škody na pachateli
- činit návrhy na doplnění dokazování, tedy i klást otázky obžalovanému a svědkům
- nahlížet do spisů
- zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání
- pronést závěrečnou řeč
- dát se zastupovat zmocněncem, může to být i osoba bez právnického vzdělání
- podat stížnost proti usnesení o odložení věci, žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu.

Rozvod manželství v případech domácího násilí

- sporný rozvod § 24 zákona o rodině
- nesporný rozvod neboli smluvený rozvod § 24 a) zákona o rodině

Sporný rozvod

- manželství je tak hluboce a trvale rozvrácen, že nelze očekávat obnovení manželského soužití
- před rozvodem soud rozhodne o úpravě poměrů k nezletilému dítěti, o tom, kdo bude mít ve výchově a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu

O rozvodu manželství rozhoduje soud rozsudkem, proti němuž je možné podat odvolání.

V případech domácího násilí se ve většině případů uplatňuje sporný rozvod.

Podmínky pro nesporný rozvod

- oba manželé se chtějí rozvést, jeden z nich podá žalobu, druhý se k návrhu připojí
- manželství trvalo alespoň rok
- manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí
- smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práv a povinností společného bydlení s úředně ověřenými podpisy
- soudem schválená dohoda o výchově a výživě nezletilých dětí po rozvodu

Při splnění těchto podmínek, soud nezkoumá příčiny rozvratu manželství a manželství rozvede.

Rozhodování o výchově nezletilých dětí

Zákon o rodině upravuje tyto varianty úpravy výchovy nezletilých dětí:

- společná výchova
- střídavá výchova
- svěření do výchovy jednoho z rodičů

Při rozhodování o výchově musí soud vzít v úvahu především zájem dítěte, jeho citovou orientaci. Dále zkoumá životní poměry rodičů, jejich výchovné schopnosti a to, jak jsou či nejsou zodpovědní. Soud vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní. Soud by měl vzít také v úvahu, v jakém prostředí je dítě zvyklé vyrůstat a jak je na své dosavadní okolí vázáno.

Stanovování výživného

Záleží na úvaze soudu, který rozhoduje podle odůvodněných potřeb oprávněného a možností, schopností a majetkových poměrů povinného. Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá až do té doby, pokud nejsou schopny se samy žít. Soud může přiznat výživné pro nezletilé dítě zpětně maximálně tři roky ode dne uplatnění nároku u soudu.

Předběžná opatření o výchově nezletilých dětí

V případech domácího násilí, kdy pachatel hrozí oběti únosem dítěte, nebo dokonce dítě z její péče odebere a odmítá jí umožnit kontakt, je potřeba řešit situaci velmi rychle. K tomu slouží institut tzv. předběžných opatření podle občanského soudního řádu. V rámci předběžného opatření soud nerozhoduje o merituu věci, nýbrž se jím pouze prozatímně upravují poměry účastníků řízení tam, kde je toho třeba. Předběžné opatření má tedy dočasný charakter a slouží k úpravě poměrů do té doby, dokud není zahájeno řízení o věci. Z hlediska situací domácího násilí, kde jsou přítomny děti je to především § 76, podle kterého může být účastníku řízení mimo jiné uloženo, aby:

- platil výživné v nezbytné míře
- odevzdal dítě do péče druhého rodiče, kterého označí soud
- něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel

Předběžné opatření vydává soud na návrh nebo právě v případě nezletilých dětí i bez návrhu. Pro vydání rozhodnutí má lhůtu 7 dní. Soud rozhoduje formou usnesení. Je třeba návrh doplnit co největším množstvím listinných důkazů.

Ve věcech nezletilých dětí soud obvykle na základě návrhu vydání předběžného opatření zahájí rovnou řízení ve věci samé. V ostatních věcech je třeba následně podat návrh na zahájení řízení.

Styk dítěte s rodičem, se kterým nežije ve společné domácnosti

Dítě má ze zákona o rodině i dle Úmluvy o právech dítěte právo na styk s oběma rodiči. Toto právo by však nemělo být vykládáno jako povinnost a pokud je styk s rodičem v rozporu se zájmem dítěte, může dokonce soud rozhodovat o jeho zákazu. Mohou nastat tyto situace:

- rodiče se na průběhu styku domluví nebo rodič nemá zájem se s dítětem stýkat – zákon nevyžaduje soudní úpravu pro dobu po rozvodu manželství
- jeden z rodičů nedodrží dohodu o styku s dítětem je třeba podat k soudu návrh na jeho úpravu, to je možné již v rámci řízení o výkonu rodičovské zodpovědnosti k dítěti
- rodič dítěti ubližuje – je třeba podat návrh na zákaz styku s dítětem

Návrh v těchto věcech může podat druhý rodič nebo sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany, který dítě pak v řízení zastupuje.

Problematika bydlení v případech domácího násilí

Práva ke společnému bytu nebo domu se odvozují jednak od toho, zda k nemovitosti existuje vztah vlastnický či nájemní, jednak od vztahu mezi osobami, které spolu žijí. Jinak je tomu v případě manželů, druha a družky nebo rodičů a dospělých dětí. Současná právní úprava problematiky bydlení není soustředěna na jednom místě v zákoně, upravuje ji řada institutů v rámci občanského zákoníku. Často se jedná o vztahy složité a situaci neusnadňuje ani tlak na oběť, který je na ni vyvíjen když setrvá ve společném obydlí. Pomalá práce českých soudů do značné míry přispívá k prodlužování existenční nejistoty oběti.

Pokud jsou násilná osoba a oběť ve vztahu manželství, může dojít k následujícím situacím:

1. Vlastnické právo k nemovitosti

- společné obydlí spadá do tzv. společného jmění manželů, vypořádání se provede dohodou nebo rozhodnutím soudu
- společné obydlí nabyt jeden z manželů do osobního vlastnictví před uzavřením manželství
- společné bydlení je družstevní byt, pokud jej nabyt jeden z nich před uzavřením manželství, společný nájem družstevního bytu manžely zanikne rozvodem a dalším výlučným nájemcem bytu bude ten z manželů, který jej nabyt před uzavřením manželství, druhý z manželů má však nárok na nalezení bytové náhrady. Pokud byt nabyli za trvání manželství manželé společně, je třeba provést vypořádání, a to dohodou nebo v rámci soudního řízení

2. Nájemní vztah k nemovitosti

- nájemní vztah vznikl jednomu z manželů před uzavřením manželství, uzavřením manželství vzniká společný nájem bytu manžely, vypořádání v rámci rozvodu lze provést dohodou nebo rozhodnutím soudu (výjimečně zaniká společný nájem bytu manžely i v průběhu manželství, a to rozhodnutím soudu nebo trvalým opuštěním domácnosti jedním z manželů)
- nájemní vztah vznikl jednomu z manželů či oběma za trvání manželství

V případě rodičů a dospělých dětí se většinou jedná o případ, kdy byt je ve vlastnictví nebo nájmu rodičů a děti v něm bydlí na základě jejich souhlasu. U dětí, vůči kterým mají rodiče vyživovací povinnost jejich právo sdílet s nimi jejich obydlí odvozeno od existence vyživovací povinnosti.

Obecně lze říci, že osoba, které nesvědčí žádné právo k bytu nebo domu a bydlí v něm tedy na základě souhlasu jiné osoby, které toto právo svědčí a neexistuje mezi nimi vyživovací povinnost, může být z bytu vystěhována bez nároku na bytovou náhradu. V případě, že se chová agresivně, je možné ji svépomocí z bytu vystěhovat.

Důležitou roli zde hraje také zásada zakotvená v § 3 občanského zákoníku, která říká, že výkon práv a povinností nesmí být proti dobrým mravům. Tato zásada by měla být korektivem užívaným soudy při aplikaci práva a měla by odrážet například v upuštění od povinnosti hledání bytové náhrady násilné osobě.

Předběžné opatření na vykázaní násilné osoby

V souvislosti s problematikou výchovy nezletilých dětí byl osvětlen obecný význam institutu předběžného opatření, obsaženého v procesní normě občanského práva, tedy v občanském soudním řádu. Zákonem č. 135/2006 Sb., účinným od 1.1.2007, bylo do tohoto předpisu v podobě § 76 b) včleněno nové předběžné opatření na vykázaní násilné osoby.

Dikce zákona zní: „Je-li jednáním účastníka, proti kterému návrh směřuje, vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, může předseda senátu předběžným opatřením uložit účastníku, proti kterému návrh směřuje, zejména aby dočasně opustil byt nebo dům společně obývaný s navrhovatelem (dále jen „společné obydlí“), jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo do něj nevstupoval se zdržen setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním“.

Z toho vyplývá, že oproti vykázaní dle zákona o policii lze uložit tímto předběžným opatřením násilné osobě také povinnost zdržet se setkávání a navazování kontaktů s obětí.

Předběžné opatření na vykázaní trvá po dobu 1 měsíce, může být na návrh prodlouženo, a to až na 1 rok. To však pouze za podmínky, že je podán návrh na rozhodnutí ve věci samé

např. na rozvod manželství, na vyklizení bytu. O prodloužení doby trvání předběžného opatření rozhoduje předseda senátu, a to na základě několika kritérií, např. zda trvá ohrožení navrhovatele.

Je třeba si uvědomit, že o vydání předběžného opatření je rozhodováno bez slyšení účastníků, je proto nezbytné shromáždit co nejvíce listinných důkazů prokazujících násilí. K návrhu na vydání na předběžného opatření na vykázaní není

třeba skládat finanční jistinu, hradí se soudní poplatek ve výši 500 Kč. Pokud se jedná o finančně potřebnou klientku/klienta, může zažádat o osvobození od soudních poplatků.

Vydání předběžného opatření na vykázání není podmíněno předchozím policejním vykázáním.

3.2 Komplexní sociální služby

Komplexní systém sociálních služeb zaměřených na problematiku domácího násilí lze rozčlenit na přímou práci s obětí domácího násilí a nepřímou práci zaměřenou na širokou veřejnost.

Přímá práce s obětí domácího násilí by v ideálním případě měla zahrnovat následující víceúrovňové formy pomoci od anonymního poradenství až po intenzivní dlouhodobě individuálně zaměřenou práci. Patří sem:

- Telefonická krizová linka

Jedná se o nepřetržitou službu na telefonu, kdy volající oběti je v případě potřeby poskytnuta krizová intervence nebo obdrží konkrétní informace o možných formách pomoci v její svízelné situaci.

- Internetové poradenství

Jedná se o poskytování konkrétních rad prostřednictvím e-mailu nebo k tomu určených webových stránek. Tuto službu často využívají nejen oběti, ale i jejich okolí – příbuzní, přátelé, kolegové z práce.

- Krizová pomoc, krizová lůžka

Jedná se o okamžitou neodkladnou pomoc v akutní krizové sociální situaci, v ideálním případě s možností krátkodobě využít krizová lůžka. Některé organizace poskytující obětem krizový pobyt, který je zpravidla časově omezen na dobu 3 až 7 dní.

Kontaktní sociální práce v terénu

Je to práce s oběťmi domácího násilí přímo v terénu, tj. v místech, kam se nejvíce obracejí o pomoc, např. oddělení sociálně právní ochrany dětí na příslušných úřadech, krizová centra, policie, nemocnice apod.

Ambulantní pomoc

Jedná se o dlouhodobou práci s obětí domácího násilí nebo o krátkodobou intervenci poskytovanou ambulantně. Je určena pro ty oběti, které potřebují specifickou odbornou pomoc, avšak mají zajištěno bydlení nebo nejsou rozhodnuty odejít ze společné domácnosti s agresorem.

Pobytový program ve speciálním azylovém domě s utajenou adresou

Jedná se o dlouhodobou intenzivní práci s obětí domácího násilí a jejichmi dětmi, která je spojena se zajištěním bezpečného bydlení na dobu určitou, zpravidla jde o půl až jeden rok.

Následná pomoc

Jedná se o službu navazující na pobytový program, jež je určena pro ty oběti, které už nebydlí v azylovém domě s utajenou adresou, avšak nadále potřebují k vyřešení své sociální situace odbornou pomoc.

V uvedených formách pomoci jsou zpravidla začleněny následující služby:

- sociální poradenství
- právní poradenství
- psychologická pomoc a psychoterapie
- pedagogická pomoc
- socioterapeutická pomoc
- podpůrné programy

Přímá práce s obětí domácího násilí je velmi náročná a vysoce zatěžující činnost. Proto je velmi důležité, aby pracovníci v přímém kontaktu s protagonisty domácího násilí měli možnost pravidelně své případy supervizovat a předcházet tak možnému rychlému vyhoření.

Nepřímá práce v oblasti problematiky domácího násilí obsahuje osvětovou činnost zaměřenou na laickou i odbornou veřejnost. Jedná se o mediální aktivity, lobbying, publikační činnost, vzdělávání odborných pracovníků, kteří se ve své činnosti s protagonisty domácího násilí v praxi setkávají, preventivní programy pro studenty, předávání know-how dalším pracovníkům apod.

3.3 Specifika sociálně psychologické práce

Sociálně psychologická práce s obětí domácího násilí se dá rozčlenit do tří základních oblastí:

- obecné zásady a chyby při jednání s obětí
- práce s obětí v pobytovém programu
- práce s obětí ambulantní formou

Obecné zásady při jednání s obětí domácího násilí:

citlivý, trpělivý přístup – nespíchat, nepřerušovat výpověď, oběť potřebuje čas na formulování problému, těžko se jí o prožitých traumatech hovoří, stydí se, je možné, že sociální pedagog je první komu to říká

vnímavost, nevyhmatávat detaily

potvrzovat emoce – nechat vyplakat, ujistit ji, že má nárok na pláč, dát najevo pochopení, nedotýkat se oběti (pouze výjimečně s jejím svolením)

projevit zájem – verbálně i neverbálně, podporovat ve vyprávění, doptávat se, parafrázovat, shrnovat slyšené (do té doby slyšela, že musí být zticha)

projevit důvěru k tomu, co říká – někdy je vyprávění oběti těžko uvěřitelné, často však bývá situace daleko horší, než ji popisuje

ocenit, že vyhledala pomoc

pojmenovat domácí násilí a jeho neakceptovatelnost – ujistit, že za násilí nese odpovědnost pachatel, ona je v žádném případě nezavinila, neudílet

rady, aktivizovat k nalezení vlastní cesty, nabídnout možnosti řešení, ale nenutit k rychlým řešením
respektovat rozhodnutí oběti i v případě, že s ním nesouhlasíme
pravdivě informovat o složitosti řešení – nedávat plané naděje, neslibovat nesplnitelné
zajistit bezpečnost ženy a jejích dětí – vypracovat tzv. bezpečnostní plán
orientovat na budoucnost
navrhovat malé cíle vedoucí ke změně, velké cíle odradí
pohlaví pracovníků – v prvním kontaktu je lépe, aby s obětí pracoval pracovník opačného pohlaví, než je agresor.

Chyby při jednání s obětí:

utěšování vyvolává pocit nepochopení
litování ještě více snižuje sebevědomí a pocit vlastní hodnoty
vyčítání, obviňování prohlubuje pocitu viny za situaci, oběť se uzavírá nebo brání, nenaváže se kontakt a důvěra
pseudodiagnostický komentář může vyvolat panický strach
milosrdné lži
plané sliby
spěch, neklid, hektičnost pracovníků – vyvolává pocit, že nemá na ni nikdo čas, asi to není tak závažné, musí to vydržet
používání cizích slov vyvolává pocit zmatku, obav
patologizování projevů oběti prohlubuje pocitu viny a zvyšuje nízké sebehodnocení oběti
nucení k aktivitě vyvolá pocit nepochopení, strachu, že jí odeberou dítě, zamezuje další spolupráci, vyvolá odpor oběti.

Pokud se budeme držet výše uvedených zásad, pravděpodobně se nám podaří získat důvěru oběti. Výše uvedené zásady plně respektují již popsanou charakteristiku oběti (viz 2.1).

Cílem sociálně psychologické práce s obětí domácího násilí je obnovit a zesílit pocit vlastní hodnoty a sebeúcty, vrátit důvěru ve vlastní schopnosti, vyvolat a uvědomit si potřebu osobnostní změny, podpořit a posílit sebezáchovné mechanismy vedoucí ke změně vnitřního nastavení, a tím i ke změně chování. Důležitou součástí je vytvoření důvěry ve schopnost vytvářet smysluplné mezilidské vztahy, včetně vztahů partnerských. Taková změna vyvolá potřebu samostatně řídit svůj život a odpovídat za něj.

Proces, kterým lze tohoto cíle dosáhnout, má několik fází. Oběť žádá obvykle o pomoc ve chvíli, kdy se cítí ohrožena nebo byla napadena takovým způsobem, který ji ohrozil na životě, případně psychickém zdraví. Má možnost se rozhodnout pro ambulantní formu nebo požádat o pobyt v azylovém zařízení. Cíl obou programů, tj. ambulantního i pobytového, je stejný, liší se pouze metody.

Práce s obětí v pobytovém programu:

Ve chvíli, kdy je oběť přijata do pobytového zařízení, prožívá většinou silný stres, případně je v situaci absolutní nouze. V takové chvíli mluví o změně. Nemusí to však znamenat, že je opravdu ke změně motivovaná. Motiv musí vyplývat z vnitřní potřeby, která je přijata s vědomím všech souvislostí a důsledků.

V první fázi se oběť rozhoduje, zda nutnost změny přijme. V této době vidí žena zlepšení kvality života většinou ve změně chování partnera. Někdy se snaží o změnu vlastního chování, ale důvodem je spíše potřeba chovat se tak, aby partnera nedráždila.

Pocit bezpečí a klid, který zažívá leckdy po velmi dlouhé době, a údiv nad vlastní odvahou, že dokázala odejít, vedou k euforii a pocitu, že situace je vyřešena, případně, že se vyřeší ve velmi krátké době. Toto období netrvá dlouho, brzy si začíná uvědomovat, v jak složité situaci se nalézá.

Druhou fází charakterizují pocity vlastní neschopnosti, kdy propadá beznaději z množství problémů, které musí řešit. Zesiluje depresivní prožívání, přestává věřit, že je schopna

Svůj život vyřešit. V této chvíli je největší nebezpečí, že oběť svůj pokus vzdá a vrátí se k partnerovi, který představuje sice velmi neurčitou, ale přece jenom nějakou, jistotu. Každá z obětí, které žijí s násilným partnerem delší dobu, má za sebou několik nezdařených pokusů o odchod. To potvrzuje jejich pocit neschopnosti a nemožnosti vyřešit svůj život. V této fázi potřebují oběti intenzivní podporu, pozornost a akceptaci ze strany odborníků.

Pobytový program umožňuje intenzivní podporu, kdy se efektivně doplňuje terapeutická práce se sociálním a právním poradenstvím. Oběť se stává součástí skupiny stejně postižených, necítí se tak sama, sdílí své problémy s ostatními a stud za to, co se dělo v jejím životě, velmi pomalu slábne. Prostřednictvím životních příběhů ostatních může na skupinové psychoterapii lépe porozumět tomu, co se stalo.

Při překonávání pocitu beznaděje, souvisejícím s obtížným řešením konkrétních životních potřeb (bydlení, práce, peníze), má významné místo nenásilná pomoc, která nabízí, ale nepřikazuje a nenutí. Žena je pak schopna hledat další možnosti a v průběhu ozdravného procesu vidět a nalézat nová řešení.

Důležitou roli při změně vnímání reality partnerského vztahu hraje skutečnost, že vysoké procento násilných partnerů odmítá spolupráci, blokuje existující možnosti materiálního řešení a do nouze uvádí i vlastní děti. Působením uvedeným faktorů a řady dalších, které souvisí s individuálním osudem každé z obětí, se pomalu objevuje poznání, že pokud nedosáhnou vlastní změny, nezmění se nic v jejich životě. Proto je důležitý nácvik některých praktických dovedností, hlavně komunikačních. Díky tomu se objeví zážitky, které jsou významné právě svou korektivní funkcí. Pouhý pokus odmítnout tlak partnera má za následek uvědomění si vlastních možností a postupně vede k přesouvání sil. Žena se pokouší o prosazení vlastních přání a potřeb a omítá to, co nechce. Vyvolá tím přinejmenším údiv okolí, které je překvapeno, a začne na ženino chování reagovat jiným způsobem. Výsledkem těchto malých úspěchů je sílicí ochota oběti pracovat na vlastní změně chování, resp. životního scénáře.

Terapeutická práce se mimo jiné soustřeďuje také na uvolnění emotivního prožívání oběti. Předpokladem je snížení hladiny strachu a úzkosti, které jsou rozšířeny do řady osobnostních struktur a blokují efektivní způsoby chování. Neschopnost hněvu je pro oběti násilí charakteristická. Práce s emotivním prožíváním a způsobem chování v rolích umožňuje přiblížit se k některým determinantám chování a prožívání, které souvisí s osobní historií.

Pokud se podaří, aby oběť začala sama aktivně pracovat s vlastními možnostmi, uvědomila si své osobnostní zdroje, přestala se snažit o změnu ostatních a začala pracovat na vlastním rozvoji, jedná se o závěrečnou fázi procesu. Tuto závěrečnou část charakterizuje mimo jiné i sílicí schopnost rozhodovat se a přijímat odpovědnost za svá rozhodnutí, oběť si začíná uvědomovat, že je respektována a oceňována. Přesto, že je teprve na začátku dlouhé a nesnadné cesty ke změně, která je často plná bolestivých

poznání, začíná si vážit sama sebe za to, co dokázala a upevňuje rozhodnutí, že už nikomu nedovolí, aby se k ní choval takovým způsobem.

Práce s obětí ambulantní formou:

Cíl práce je totožný s cílem práce s obětí v pobytovém zařízení. Proces motivace oběti vyžaduje při ambulantní práci užití jiných metod. S oběťmi lze pracovat individuálně nebo skupinově.

Oběť začíná pracovat na změně ve chvíli, kdy požádá o pomoc, a tím zveřejní svůj problém. Zjištění v jaké fázi rozhodování je a jak vysoká motivace, má v ambulantní práci zásadní význam. Hlavní metodou je motivační rozhovor a některé terapeutické postupy. Okruhy, na které je třeba se soustředit, jsou stejné jako u pobytového programu.

Pokud žena zůstane ve stejném prostředí a neodejde od násilného partnera, pak je malá naděje na úspěch. V první fázi proto pracuje sociální pedagog na uvědomění si nezbytnosti faktické změny prostředí. Často však oběti zůstávají u násilných partnerů, protože se odchodu bojí, případně je odchod z nějakých důvodů nemožný. Řada z nich zůstává dále v kontaktu s odborným pracovištěm a dochází na terapeutická sezení nebo využívá sociální a právní poradenství. Tato skutečnost svědčí o tom, že oběť je ve fázi rozhodování a přijímá nutnost změny. Spěch a tlak na řešení by v této fázi způsobil přerušování kontaktu. Celý proces zvažování a rozhodování je dlouhý, někdy trvá i několik let.

Jiná je skupina ambulantních obětí, které přicházejí v době, kdy již s partnerem nežijí a potřebují podporu i faktickou sociální a právní pomoc. Řada z nich má psychické problémy, ale jsou rozhodnuty pokusit se změnit svůj život, odchod od manžela byl první krok. V těchto případech se pracuje na stejných osobnostních problémech jako v pobytovém programu. Do této skupiny patří i oběti, které před rozchodem s partnerem přijdou konzultovat své rozhodnutí, nejistoty a obavy, které každé závažné rozhodování provází.

Příběhy obětí domácího násilí nemívají ideální konec, některé se vrací k partnerovi, jiné si najdou dalšího se stejným chováním, ale nemalé procento z nich dokáže uskutečnit změnu a zajistí tím sobě i svým dětem výrazně lepší kvalitu života. Proto je tak důležité pokoušet se nabízet pomoc znovu a znovu.

3.4 Vedení rozhovoru s obětí domácího násilí

Při vedení rozhovoru by měly být zachovány tyto principy:

- vyslechnout s porozuměním a bez hodnocení či obviňování
- postupovat pomalu
- zachovat autonomii klienta – nesnažit se ho nutit k rozhodnutí
- nastínit možné varianty řešení, neupřednostňovat jedno z nich
- pomoci klientovi vyznat se v situaci a hledat perspektivy
- povzbudit
- dát malé úkoly
- nestrašit ale ani neidealizovat – upřímnost a otevřenost

- doporučit návštěvu policie, lékaře, psychologa atd. podle potřeby
- podpora obnovy sebevědomí a vnitřní síly
- dát pocit bezpečí, podpory a jistoty či spolehnoutí se

Své zákonitosti má také vedení rozhovoru s obětí a motivování ji ke změně jejího životního scénáře, v němž je stabilně zabudováno násilí. Motivaci v tomto případě chápeme jako stav připravenosti ke změně a opravdovou touhu změnit svůj dosavadní život.

Oběti, které se na specializované zařízení obracejí, jsou v různé fázi přijímání, zpracování a řešení problému. Odhadnout správně o jakou fázi jde, je pro další práci velmi důležité. Pokud se odhad nezdaří, pak úsilí pracovníků nemusí být efektivní, naopak může být kontraproduktivní. Rozhodnutí, jak bude veden rozhovor, se odvíjí od toho, jak rozumíme významu sdělení oběti.

Oběť domácího násilí během přijímání rozhodnutí o nutnosti změny prochází určitými fázemi, které jsou obdobné jako u osob závislých na návykových látkách.

1. fáze - neuvědomění si nutnosti změny:

Oběť v této fázi především potřebuje někomu říci o svých potížích, ujistit se, že jsou opravdu vážné, že si problémy nevymýšlí. Potřebuje dostatek prostoru, aby nahlas vyslovila hrůzy, které prožívá. Není lehké pro ni připustit, že ji týrá nejbližší člověk. O řešení zatím vůbec neuvažuje a na návrhy řešení bude reagovat odmítavě.

Proto je vhodné v tuto chvíli nepodávat žádné rady, vyslechnout oběť, podpořit ji v rozhovoru.

2. fáze - přijímání nutnosti změny:

Oběť již ví, že bude muset něco v životě změnit, ale k rozhodnutí ještě nedospěla. Stále jí ještě nepřijímá návrhy konkrétních řešení, potřebuje si promluvit o svých pochybách a

ambivalentním vztahu ke změně. Připouští změnu, avšak zároveň ji odmítá. Zvažuje pro i proti.

Sociální pedagog by měl pomoci oběti problém pojmenovat jako domácí násilí, ujistit, že za danou situaci nenese odpovědnost, jednoznačně odsoudit násilí a ubezpečit oběť, že nikdo nemá právo ji bít. V této fázi je nutné vyvolat u oběti pochybnosti, zda setrvávat v násilném vztahu, citlivě posunovat oběť směrem k rozhodnutí situaci řešit. Je dobré poukázat na nebezpečí a rizika, která hrozí při setrvání ve společné domácnosti. Vhodné je používat otázky, které jí mohou dovést k rozhodnutí, že situace je kritická a je nutné ji řešit.

3. fáze - rozhodování:

Pokud se oběť rozhodne odejít, dostává se do fáze rozhodování, kdy chce svůj problém řešit a touží po změně. Očekává konkrétní informace a postupy řešení. Sociální pedagog v tuto chvíli předkládá všechny možnosti, rozebere je s obětí, pomáhá jí zvolit si takové řešení, která ona sama považuje v její situaci za nejlepší.

4. fáze - akce:

V této fázi oběť vyvíjí kroky směrem k řešení své situace. Sociální pedagog by měl poskytnout oběti konkrétní pomoc, např. zajistí jí bezpečné ubytování, předává kontakty na specializované organizace apod. U oběti je nutné, aby došlo k nastavení jiného způsobu života, jiného životního rytmu. Je nezbytné vyjít ze zvyklostí, nastavit si nový svět pro sebe a své blízké tak, aby netrpěly především děti. Je to těžký úkol, který nebývá zvládnán, není jednoduché ustát požadavky, které jsou na oběť kladeny.

Sociální pedagog na této úrovni pracuje v oblasti integračních činností.

5. fáze - udržování změny:

Ve fázi udržování nastolené změny jde především o psychickou podporu oběti a utvrzování o správnosti rozhodnutí. Nutno podotknout, že i když jsou zachovány všechny uvedené postupy, může dojít k návratu oběti k agresorovi. V tom případě je nutné přijmout a respektovat rozhodnutí oběti, neobviňovat ji a probrat s ní bezpečnostní plán.

Pokud trvá ubíjející koloběh násilí delší dobu, pak zásadně mění prožívání oběti a její subjektivní vnímání reality. Strach ze změny je u oběti ochromující. Determinován je nedůvěrou ve vlastní schopnosti, nulovým sebevědomím, pocitem bezmoci. Vytváří se negativní sebeobraz, který je pro oběti domácího násilí charakteristický.

Změna, kterou oběť domácího násilí musí udělat, se netýká pouze vnějších životních okolností, ale musí přijmout také vnitřní změnu, znovu uvěřit vlastním schopnostem, začít respektovat sama sebe jako plnohodnotnou bytost, která má právo na respekt druhých a musí vzít život do vlastních rukou. Jde o dlouhodobý a bolestný proces.

3.5 Stav možnosti pomoci obětem domácího násilí ve statutárním městě Brně

Ve statutárním městě Brně je pomoc osobám ohroženým domácím násilím koordinována „interdisciplinárním přístupem k řešení případů domácího násilí“. V roce 2007 vydal Magistrát města Brna informační materiál pomoci obětem domácího násilí ve statutárním městě Brně. Ucelený přehled koordinovaných složek pomoci je pro osoby ohrožené domácím násilím přínosem, jedná se o přehledný, aktuální informační materiál. V tomto přístupu jsou zahrnuty následující složky:

Telefonická pomoc:

- ❖ Intervenční centrum Spondea, Sýpka 25, Brno, tel. 739 078 078, 544 501 121
- ❖ Persefona o.s., Jiráskova 8, Brno, tel. 737 834 345, 545 245 996
- ❖ Bílý kruh bezpečí, Slovinská 41, Brno, tel. 251 51 13 13
- ❖ Poradna pro děti, mládež, rodinu, Žižkova 59, Brno, tel. 606 115 581
- ❖ Linka naděje, tel. 547 212 333

- ❖ Linka bezpečí dětí a mládeže, tel. 800 155 555
- ❖ Krizové centrum pro děti a mládež Spondea, tel. 608 118 088, 541 235 511
- ❖ Modrá linka pro děti, tel. 549 241 010
- ❖ Fond ohrožených dětí, Francouzská 58, Brno, tel. 545 215 105
- ❖ Senior linka pro seniory, tel. 800 200 007

Zdravotnická zařízení:

Při pohovoru s lékařem je důležité uvést pravdu, není na místě chránit agresora. Lékařskou zprávu je důležité uschovat jako důkazní materiál pro případ trestního řízení či jiných úkonů. Zdravotnická zařízení v případech domácího násilí poskytnou:

- odpovídající ošetření zranění či zdravotních potíží,
  - písemný záznam o provedeném ošetření,
  - rady a informace o místních institucích - poradnách, krizových linkách a centrech
- ❖ Lékařská služba první pomoci
Žerotínovo nám. 4/6, Brno pro děti, tel. 542 216 511, 533 302 396
  - ❖ Lékařská služba první pomoci, Ponávka 6, pro dospělé, tel. 545 538 538
  - ❖ Dětská nemocnice při FN Brno, Černopolní 9, Brno, tel. 532 234 111
  - ❖ Nemocnice Milosrdných bratří, Polní 3, Brno, tel. 543 165 111
  - ❖ FN u Sv. Anny v Brně, Pekařská 53, Brno, tel. 543 181 111
  - ❖ Psychiatrická léčebna, Húskova 2, Brno, tel. 548 123 111
  - ❖ Centrum dětských odborných zdravotnických služeb, Žerotínovo nám. 4/6, Brno, tel. 533 302 111
  - ❖ Poliklinika Zahradníková 2/8, Brno
Kontaktní a psychologické centrum pro oběti domácího násilí,
tel. 541 552 473

Krizová centra:

K návštěvě centra není nutné doporučení, anonymita klientů je respektována do doby pobytu na krizovém lůžku.

Krizová centra nabízí tyto služby:

- krizovou linku první pomoci
- krizová lůžka
- hygienické zázemí, včetně stravy

- pomoc psychologickou, psychiatrickou, poradenství a stabilizaci krizové situace
  - diskrétní přístup a respektování práv klientů
  - pomoc při sestavení krizového plánu
  - Krizové centrum pro děti a mládež Brno, Sýpka 25, tel. 541 235 511
  - lůžková kapacita, psychologické poradenství a terapie
- ❖ Krizové centrum při FN Brno-Bohunice, Jihlavská 20, tel. 532 232 078
  - ❖ Středisko sociální pomoci dětem, Hapalova 4, Brno, tel. 541 229 298, 549 272 850
  - ❖ Magdalenium o.s., neveřejná adresa, tel. 776 718 459

Manželské a rodinné poradny:

Poradny nabízí občanům bezplatné služby:

- krizovou intervenci v oblastech osobních a rodinných
- diagnostiku partnerských vztahů
- psychologické poradenství a terapii
- informační a zprostředkovatelské služby

- ❖ Buzkova 43, Brno, tel. 548 538 338
- ❖ Sejkorova 6, Brno, tel. 548 426 611
- ❖ Tábořská 198, Brno, tel. 548 538 497
- ❖ Starobrněnská 7, Brno, tel. 542 214 547
- ❖ Opuštěná 7/12, Brno, tel. 545 244 366

Azylová zařízení:

Azylová zařízení slouží osobám ohroženým domácím násilím bez věkového omezení a jejich cílem je zajistit především bezpečné místo. Jedná se o zařízení s celoročním provozem a úhrada za poskytované služby zahrnuje pouze základní režijní náklady.

Azylová zařízení poskytují :

- ubytování s komplexním pobytovým programem – komplexní poradenství
  - nezbytnou právní pomoc
  - doprovod na úřady, policii, soud apod.
  - podporu sebevědomí a samostatnosti klientů
- ❖ Magdalenium o.s. neveřejná adresa, pro bezdětné ženy i matky s dětmi, tel. 776 718 459
  - ❖ Domov sv. Markéty pro matky s dětmi v tísní, Staňkova 47, Brno, tel. 541 240 087 - 088
  - ❖ Na počátku, Soběšická 60, Brno, pro těhotné ženy, tel. 548 227 896
  - ❖ Domov pro matky s dětmi, T. Nováková 62 a, Brno, tel. 546 210 763
  - ❖ Ubytovna pro přechodný pobyt, Koniklecová 5, pro matky/otce s dětmi, tel. 547 210 786

- ❖ Armáda spásy – azylový dům Josefa Korbela, Mlýnská 25, Brno, tel. 543 212 530
- ❖ Dům sociální prevence, Podnásepsní 20, Brno, pro jednotlivce i rodiny, tel. 543 255 525

Ubytovny:

Ubytovny jsou určeny ke krátkodobým i dlouhodobým pobytům. Zájemce o ubytování předkládá doklad totožnosti a vždy skládá zálohu předem. Cena za ubytování na dobu pouze 3 dnů bývá vyšší než u delších pobytů. Ubytovny neposkytují žádné další specifické služby. Mohou se však stát na přechodnou dobu zázemím pro osoby ohrožené domácím násilím.

Vytipovala jsem a zařadila levné ubytovny ve městě Brně:

- ❖ ABC ubytovna, Hrnčířská 20 a, Křenová 292/12, tel. 608 708 280, 602 718 599
- ❖ Ubytovna Moravan, Podnásepsní 375/1, tel. 543 212 755, 728 100 363, 724 537 133
- ❖ Ubytovna Průmstav, Bratří Mrštíků 34, tel. 545 211 707
- ❖ Ubytovna Pyramida, Francouzská 70, tel. 731 616 998, 545 222 954
- ❖ Ubytovna Hana, Karásek 1767/1, tel. 608 110 365
- ❖ Ubytovna Joliko, Radla 94/5, tel. 545 243 959, 606 365 715
- ❖ Ubytovna společnosti Building CZ, Ječná 1225/26, tel. 549 271 298, 731 835 100
- ❖ Ubytovna na Vídeňské, Vídeňská 183/124, tel. 547 213 814
- ❖ Levné ubytování Pavel Belka, Výpravní 109/16, tel. 602 337 497, 724 052 918
- ❖ Ubytovna Kontakt, Veverčí 458/11, tel. 732 533 961
- ❖ Ubytovna Jaroslav Koláček, Lomená 600/22, tel. 603 269 824
- ❖ Ubytovna Bartošova, Bartošova 1828/1, tel. 545 218 131, 737 440 923
- ❖ Ubytovna Jarda, Elišky Krásnohorské 753/51, tel. 608 828 740
- ❖ Ubytovna Brněnských vodáren a kanalizací, Podzimní 4, tel. 545 212 120
- ❖ Dakare ubytovna, Vídeňská 152/117 c, tel. 541 213 590
- ❖ Ubytovna Pohoda, Vlhká 3, tel. 774 717 017
- ❖ Ubytovna Gastro Factor, Špitálka 11, tel. 606 236 319, 545 244 890
- ❖ Ubytovna – Kateřina Vurbasová, Sardova 272/5, tel. 774 717 007
- ❖ Ubytovna Trend, Páteřní 1155/5, tel. 602 790 421
- ❖ Ubytovna – Petra Nováková, Botanická 61/67, tel. 721 553 665, 604 327 965
- ❖ Pexeso.Cz, Hviezdoslavova 53, tel. 774 739 376
- ❖ Ubytovna Pozemstav, Horní 19, tel. 543 555 034, 543 215 308
- ❖ Ubytovna – R. Hero reality, Markéty Kuncové 3801/2, tel. 545 212 175
- ❖ VLT Ubytovací zařízení, Jedovnická 8, tel. 544 135 144

Specializovaná kontaktní a poradenská centra pro osoby ohrožené domácím násilím:

Tyto organizace se specializují na pomoc osobám ohroženým domácím násilím a tuto činnost mají jako jednu z hlavních náplní své práce. Může se na ně obrátit každý občan, který je sám ohrožen domácím násilím nebo je jeho svědkem. Kontakt je umožněn osobně, telefonicky, písemně nebo e-mailem. K návštěvě nejsou nutná žádná doporučení, je respektována anonymita, zajištěna diskrétnost a poskytované standardní služby jsou bezplatné.

Speciální centra poskytují:

- psychologické, sociální a právní poradenství
  - telefonickou krizovou pomoc
  - zprostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm
  - zprostředkování navazujících služeb
- ❖ Intervenční centrum Spondea, Sýpka 25, Brno, tel. 739 078 078 nonstop, 544 501 121 v ambulantních hodinách Po-Čt 8-20, Pá 8-16 hodin
www.donacentrum.cz
- ❖ Persefona, o.s., neveřejná adresa, tel. 737 834 345, 545 245 996
www.persefona.cz
- ❖ Bílý kruh bezpečí, o.s., pobočka Brno, Slovinská 41, Brno
Konzultace: úterý 17 - 20 hodin bez objednávky
čtvrtek 17 - 20 hodin na objednávku
tel. 541 218 122, 732 842 664, www.bkb.cz

Orgány sociálně-právní ochrany dětí:

Orgány sociálně právní ochrany dětí poskytují pomoc dětem v různých sociálních situacích, které ohrožují jejich život a příznivý vývoj. K těmto situacím patří i stav, kdy je dítě svědkem násilí mezi svými rodiči.

Ve městě Brně zabezpečují sociálně-právní ochranu dětí:

Úřady městských částí Brno
Magistrát města Brna,

a to telefonicky, písemně, nejlépe však osobně. Oznamující osoby jsou chráněny anonymitou.

V případech domácího násilí poskytnou osobám ohroženým domácím násilím rady a informace ve věcech právních (péče o děti, rozvod, sociální dávky, trestní oznámení aj.)

Podle povahy případu vstoupí v jednání s dalšími institucemi (policie, soudy aj.), mohou osobám ohroženým domácím násilím poskytnout doprovod k jednání.

Zprostředkují osobám ohroženým domácím násilím ubytování v azylovém domě. V nezbytných případech zajistí dítěti bezpečné ubytování.

Úřední dny na úřadech městských částí jsou pondělí a středa od 8 do 17 hodin, na Magistrátě města Brna pondělí a středa od 8 do 17 hodin a pátek od 8 do 12 hodin.

Policie České republiky:

Poskytne okamžitou pomoc: přerušeni fyzického násilí, ohrožování dětí, ničení majetku apod.

Při splnění zákonných předpokladů může krátkodobě omezit, v některých případech i dlouhodobě, osobní svobodu násilné osoby.

Přijme trestní oznámení na pachatele a provede další služební úkony. Trestní oznámení může podat kdokoli, a to ústně nebo písemně. Protiprávní jednání však není vždy trestním činem – může se jednat o přestupek, který pak policie předává k rozhodnutí přestupkové komisi.

Poskytne informace o místech pomoci osobám ohroženým domácím násilím a doporučení k ochraně osob a majetku.

Tísňová linka 158 nonstop

Skupina Domácí násilí Služby kriminální policie a vyšetřování PČR Městského ředitelství Brno, Cejl 4/6, Brno, tel. 974 625 530

Městská policie Brno:

Poskytne okamžitou pomoc: přerušeni fyzického násilí, ohrožování dětí, ničení majetku apod. Strážníci zastaví útok agresora a zajistí bezpečnost osob.

Poskytne informace o místech pomoci osobám ohroženým domácím násilím (poradny, krizová centra a linky apod.) a doporučení k ochraně osob a majetku.

Přestupková oddělení a přestupková komise MMB a ÚMČ Brno:

V případech domácího násilí jde zejména o přestupky proti občanskému soužití (vulgární nadávky, schválnosti, fyzické napadání aj.) nebo o přestupky proti majetku. Přestupková oddělení či přestupkové komise jsou zřízeny na Magistrátu města Brna a na téměř každém Úřadu městské části Brno. Oznámení o přestupcích může učinit kterýkoli občan.

V případě domácího násilí provedou šetření případu, a prokáže-li se pachateli vina, je mu uložena pokuta. Žijí-li v rodině děti, uvědomí pracovníci o incidentu orgán sociálně – právní ochrany příslušného úřadu. Poskytnou informace o místech pomoci osobám ohroženým domácím násilím (poradny, krizová centra, linky apod.).

4. Uplatnění institutu vykázání na Brněnsku v roce 2007

4.1 Obecně o institutu vykázání

K ochraně zájmů oběti přispívá důsledná aplikace zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění pět stávajících zákonů, zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení. V souladu s tímto zákonem může policista vykázat agresora – násilnou osobu z obydlí, ve kterém společně s obětí, ohroženou osobou, žije, včetně jeho bezprostředního okolí a zakázat mu vstup do něj. Policista je takto oprávněn rozhodnout, pokud lze na základě zjištěných skutečností, zejména na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti.

Rozhodnutí o vykázání je účinné v okamžiku, kdy bude prokazatelně sděleno osobě, proti které směřuje, tedy agresorovi, násilné osobě, resp. ve chvíli, kdy se o něm tato osoba prokazatelně dozví. Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázání vztahuje. V rozhodnutí o vykázání musí být vždy specifikován prostor, na který se vykázání vztahuje a stanoven rozsah bezprostředního okolí společného obydlí. O takto stanoveném prostoru má policista povinnost vykázanou osobu poučit. Rozhodnutí o vykázání může být vydáno i v nepřítomnosti agresora v době policejního zákroku.

Rozhodne-li policista o vykázání, je jeho povinností vyzvat vykázanou osobu, aby mu vydala všechny klíče od společného obydlí, které vlastní. Zároveň poučí vykázanou osobu, že pokud výzvy neuposlechne, může být obviněna z přestupku proti veřejnému pořádku, za který může být uložena pokuta až do výše 1000,- Kč. Dále je povinností policisty umožnit vykázané osobě, aby si nejpozději při výkonu rozhodnutí o vykázání vzala ze společného obydlí osobní věci, osobní cennosti a dokumenty. Vykázanou osobu také poučí o tom, že si ve lhůtě do 24 hodin od výkonu rozhodnutí o vykázání může za asistence policie vyzvednout ze společného obydlí další osobní věci a věci nezbytné pro své podnikání nebo výkon povolání.

Vykázané osobě je policista povinen poskytnout také informace o možnostech jejího dalšího ubytování, poučit ji o jejích právech a povinnostech a o dalším možném postupu ve věci. Za tímto účelem policista vyžádá od vykázané osoby adresu pro doručování.

Při provádění úkonů směřujících k vykázání agresora – násilné osoby je zasahující policista povinen zajistit přítomnost nezúčastněné osoby (nehrozí-li nebezpečí z prodlení). O všech provedených opatřeních a úkonech pak policista sepíše úřední záznam. Podle důvodové zprávy k úkonu č. 135/2006 Sb. by měl být příslušníky Policie ČR na místě zásahu úřední záznam i tehdy, nebylo-li vykázání uloženo. O každém případě násilného chování ve společném obydlí by pak podle představy zákonodárce měla být příslušnou policejní služebnou vedena zvláštní složka, v níž by byly shromažďovány informace o všech incidentech, při kterých příslušníci Policie ČR zasahovali a na základě vyhodnocení těchto informací by pak kvalifikovaněji mohli rozhodnout o vykázání.

Na rozhodnutí o vykázání agresora, násilné osoby nemá vliv, zda s tímto vykázáním souhlasí oběť, ohrožená osoba. Ohrožené osobě poskytne policista informace o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření a možnostech psychologické, sociální a právní pomoci.

Rozhodnutí o vykázání se vydává bez projednání věci a z úřední povinnosti a postupuje se dle správního řádu. Do 24 hodin od vstupu do společného obydlí musí policista rozhodnutí o vykázání písemně vyhodnotit a do 24 hodin od vyhodnocení doručit vykázané a ohrožené osobě. Opis rozhodnutí o vykázání spolu s opisem úředního záznamu o provedených úkonech a opatřeních musí pak policista doručit orgánu sociálně právní ochrany dětí, je-li ve společném obydlí, na než se vykázání vztahuje, nezletilé dítě a také intervenčnímu centru. Vykázaná osoba má právo podat proti rozhodnutí odvolání, které však nemá odkladný účinek.

Ve lhůtě do 3 dnů od vydání rozhodnutí o vykázání je policista povinen provést kontrolu, zda je rozhodnutí o vykázání dodržováno a o provedené kontrole sepsat úřední záznam.

Vykázání násilné osoby trvá 10 dní ode dne, kdy bylo vydáno rozhodnutí o vykázání. Tuto dobu nelze prodloužit ani zkrátit. V těchto 10 dnech může ohrožená osoba, oprávněný podat k soudu návrh na vydání předběžného opatření podle § 76 občanského soudního řádu, ve kterém navrhne, aby soud v občanskoprávním řízení vydal usnesení, kterým uloží, aby násilná osoba, odpůrce dočasně opustila byt nebo dům společně obývaný, jakož i bezprostřední okolí, nebo aby do něj nevstupovala nebo aby se zdržela setkávání s ohroženou osobou, oprávněným a navazování kontaktů s ním. Na rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření má soud lhůtu 48 hodin. Je-li vydáno, trvá předběžné opatření 1 měsíc ode dne jeho vykonatelnosti, přičemž předběžné opatření je vykonatelné vyhlášením. Nedošlo-li k vyhlášení, je vykonatelné, jakmile bylo vyhotoveno. Lhůta trvání předběžného opatření může být novým rozhodnutím soudu prodloužena, a to s ohledem na charakter podaného návrhu na zahájení řízení, majetkové a jiné poměry účastníků, jakož i na jiné rozhodné okolnosti, avšak pouze v případech, že bylo zahájeno před uplynutím lhůty 1 měsíce řízení ve věci samé (např. o rozvod, o vyklizení apod.). Maximální doba, po kterou předběžné opatření může trvat, je 1 rok.

Nařídí-li soud předběžným opatřením, aby násilná osoba opustila společné obydlí včetně jeho bezprostředního okolí, příp. se zdržela kontaktů s ohroženou osobou, oprávněným, zajistí v součinnosti příslušnými státními orgány výkon tohoto rozhodnutí. Násilná osoba, povinný bude vykázána ze společného bytu, bude nucena odevzdat klíče od něj a bude jí bezprostředně při výkonu rozhodnutí umožněno odnést si s sebou osobní věci, osobní cennosti a dokumenty. Dále je násilná osoba vyzvednuta o tom, že si po dobu trvání předběžného opatření může ze společného obydlí vyzvednout i věci k výkonu své podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání.

Pokud nebude vykázaná osoba, povinný přítomna výkonu rozhodnutí, bude o možnosti vyzvednout si osobní věci ze společného obydlí informována oznámením vylepeným na dveře společného obydlí.

Pokud chce osoba ohrožená docílit toho, aby bylo předběžné opatření prodlouženo, musí podat návrh na zahájení řízení ve věci samé (např. na úpravu poměrů

k nezletilým dětem, návrh na rozvod manželství, vypořádání společného bydlení či společného jmění manželů, o vyklizení apod.).

K rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je příslušný okresní soud, který je místně příslušný pro obvod (okres) navrhovatele, osoby ohrožené. Pro tento druh předběžného opatření neplatí povinnost navrhovatele, ohrožené osoby, skládat jistotu 50 000 Kč.

Pro pomoc obětem domácího násilí zřídily krajské úřady intervenční centrum, které plní koordinační úlohu mezi institucemi zainteresovanými v pomoci obětem domácího násilí. Intervenční centrum nabízí pomoc jednak na základě podnětu doručeného Policií ČR (opis rozhodnutí o vykázání spolu s opisem úředního záznamu o provedených úkonech a opatřeních), může však poskytnout pomoc i na základě žádosti osob ohrožených násilným chováním.

Ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu musí intervenční centrum kontaktovat osobu v tomto podnětu označenou a v rámci prvního kontaktu s ní zjistit, zda porozuměla všem informacím, které jí byly poskytnuty příslušníky Policie ČR. Povinností pracovníků intervenčního centra je též zjistit, zda byla této osobě zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí a zajistit jí další poradenskou činnost.

4.2 Zhodnocení institutu vykázání policií ČR z pohledu skupiny „Domácího násilí“ v Brně, která se zabývá domácím násilím

Skupina „Domácího násilí“ byla na své úkoly a kompetence připravena ještě před účinností Zákona č. 135/2006 Sb., byly již dopředu provedeny dle místní a osobní znalosti problematiky v městě Brně analýzy situace a případů domácího násilí, ve kterých by po 1.1.2007 bylo možno institut vykázání použít. Jeho následné uplatnění v praxi tedy bylo v Brně ze strany policie ČR celkem bezproblémové, díky předchozí praxi všech pracovníků na skupině Domácího násilí a fungování skupiny již od 1.4.2005.

Dle zkušeností, které jsme postupně v průběhu tohoto roku získávali v souvislosti s uplatňováním pravomoci „vykázat“ násilnou osobu ze společného obydlí, byla opatření v roce 2007 na území města Brna využita ve 40 případech domácího násilí, přičemž ve 2 případech došlo k opakovanému vykázání. Z toho ve 14-ti případech využila ohrožená osoba možnosti předběžného opatření dle § 76 občanského soudního řádu a v 10-ti případech byla násilná osoba souběžně stíhána vazebně. Ve všech případech byl vykázán muž. K postupu při využití institutu vykázání zřejmě není třeba nic podrobně vysvětlovat, je dán ze samotného zákona. Díky centralizaci problematiky domácího násilí v městě Brně do jedné policejní skupiny bylo možno navázat velmi úzké koordinační vztahy s ostatními subjekty, se kterými policie dle tohoto zákona spolupracuje, ať už Intervenčním centrem, Orgány sociálně právní ochrany dětí při ÚMČ, tak i Městským soudem v Brně a zejména soudními vykonavateli, se kterými policie spolupracuje při doručování usnesení soudu o prodloužení vykázání a zpětné vazby na policisty, kteří prvotní úkony konali. Takto máme ucelený a komplexní pohled na každý případ od samotného počátku, výjezdu na místo před rozhodnutím o vykázání, až po úkony dle občanského soudního řádu. Samozřejmě se tím také zvyšuje a zdokonaluje kontrola a monitoring takto problémových rodin i do budoucna.

Z pohledu policie, svůj účel institut vykazání, co by preventivní opatření, plnil a plní, ve většině rodin, kde došlo k uplatnění tohoto oprávnění policisty, došlo skutečně k zastavení násilí, nebo přinejmenším k mnohonásobnému snížení intenzity ataků ze strany násilné osoby, posílení informovanosti ohrožených osob o možnostech dalších bytí i nepolicejních řešení její situace, i posílení víry v „řešitelnost“ její situace, kterou předtím mnohdy považovala za neřešitelnou, bezvýchodnou a rezignovala na veškeré další snahy o intervenci. To samozřejmě v mnoha případech přispělo i ke zvýšení sebedůvěry v sebe samou a své schopnosti, změnu přístupu k problému a zvýšení aktivity při uplatňování svých práv, neboť se jim dostane vyššího pocitu bezpečí. Jak již zaznělo z úst některých odborníků, typický profil oběti domácího násilí se stává polymorfnějším a objevuje se i fenomén „aktivní oběti“, která již ví co chce, kde a jak tohoto dosáhnout, kde a jak toho dosáhnout a důsledně postupuje při uplatňování svých práv. Také vzhledem k bezvadně fungující spolupráci s Intervenčním centrem v Brně se ohrožené oběti dostane komplexní pomoci a čím dál častěji ohrožené osoby v Brně uplatňují i možnost prodloužení vykazání soudní cestou podle občanského soudního řádu u Městského soudu v Brně.

Úkoly a kompetence policie jsou striktně vymezeny, především jde o obnovení klidu a pořádku, zastavení protiprávního jednání a stavu, nikoliv aby rozsoudila, kdo je v právu. Je třeba zdůraznit v rámci úkonů při vykazání, že jde o preventivní opatření, nikoliv represivní, vykazání by mělo být prvním opatřením a ne posledním. Tak vyplývá i ze samotné dikce Zákona č. 135/2006 Sb., tedy použitelnost opatření po vyhodnocení možných rizik v případech, kdy hrozí eskalace násilí do budoucna. Ovšem jde o velký zásah do práv člověka v případě vykazované osoby, tedy je nutné důsledně prověřit veškeré poznatky a skutečnosti, uváděné při oznámení, důkazně podložit své následné rozhodnutí o vykazání a objektivně a zodpovědně přistupovat k hodnocení rizik do budoucna.

Samozřejmě existují i případy, kdy dochází k recidivě násilí, to bývá zejména v sociálně slabších rodinách, kde hraje velkou roli alkohol, právní vědomí je na nízké úrovni nebo zde chybí snaha ohrožené osoby svoji situaci jakkoliv řešit, projevuje se dokonce způsobem, jakoby ji situace vyhovovala, neuvědomuje si vůbec dopad na ni, její psychiku a hlavně na její děti, pokud jsou v rodině přítomny. Nevyužije a ani nechce využít svých dalších práv, odmítá požádat soud o prodloužení vykazání a setrvává v tomto vztahu nadále až do dalšího útoku, kdy opět přivolá policii a požaduje opětovně policejní vykazání. V takovém případě je mnohdy těžké nebo i nemožné, najít efektivní řešení pro tuto rodinu.

Také je třeba zdůraznit, že díky centralizaci problematiky domácího násilí do naší policejní skupiny s působností po celém území města Brna, máme dokonalou kontrolu ve všech případech vykazání, vývoji situace po uplatnění institutu vykazání a i následných krocích ohrožené oběti při řešení své situace. Stejně tak i samotné oběti domácího násilí a ohrožené osoby mají mnohem snazší přístup k informacím v její věci, obracejí se na jedno pracoviště, kde se jim dostane pomoci i poradenství, na stejném místě se i řeší v trestně-právní věci její případné souběžné oznámení, pracovní skupiny se na úkonech podílejí společně a jsou vzájemně informováni, mají přehled a mohou tak jednotlivě poskytnout účinnou a efektivní pomoc každé takové osobě. S tím souvisí i bohatší zkušenost každého pracovníka na skupině s vykazováním a všemi souvisejícími postupy a opatřeními, případné nedostatky a nebo expresnosti některých případů v počátcích byly odstraněny a postup sjednocen směrem k co nejefektivnějšímu působení.

Fungování institutu vykázání lze hodnotit policií ČR jako v mnoha případech účinné řešení situace, v souladu s úkoly a povinnostmi policie, tedy dojde k zastavení protiprávního jednání, nápravě protiprávního stavu a nebo minimalizaci intenzity útoků ze strany násilné osoby po jejím návratu do společného obydlí, tedy jako preventivní opatření svoji funkci a účel z pohledu policie plní, i když byla policie několikrát upozorněna na porušení vykázání násilnou osobou, ve všech případech to bylo nenásilnou formou, ohrožené osobě tak nehrozilo bezprostřední nebezpečí a v případě, pokud se jednalo o opakované porušení, byl místně příslušnému obvodnímu oddělení postoupen podnět k prověření podezření z maření výkonu úředního rozhodnutí. Také se v několika případech objevil problém v tom, že násilná osoba v době vykázání kontaktovala telefonicky a nebo na místech, na která se vykázání nevztahuje, ohroženou osobu, v několika případech došlo k verbálnímu napadení, vyčítání a nebo drobným výhrůžkám. Ve většině případů však k ohrožení osoby nedošlo. Tuto situaci řeší následné prodloužení vykázání formou předběžného soudního opatření, v rámci kterého může soudce zakázat násilné osobě i kontaktovat ohroženou osobu, o čemž ohroženou osobu vždy důsledně police informuje v rámci poučení při policejním vykázání.

Zhodnocení institutu vykázání policejní skupinou Domácí násilí při SKPV OOK PČR MŘ Brno

Fungování institutu vykázání je jistě přínosem pro společnost, zvýšily se možnosti ochrany ohrožených osob před pokračováním násilí, a to i proti její vůli, v souladu s chráněnými zájmy demokratické společnosti. To je další dílčí „zbraň“ v rukou policie k potlačení bezpráví a k boji proti specifické trestné činnosti, kterou domácí násilí, až donedávna stále považované za soukromou věc jedince. Přáním do budoucna je, aby se toto opatření podílelo i svými účinky v praxi, medializací na veřejnosti a pozitivními zkušenostmi ostatních ohrožených osob na získání pocitu bezpečí a pomoci pro ty ohrožené osoby, které dosud svoji situaci nechtěly a nebo nemohly z obav řešit a tím částečně přispělo i k odkrytí často latentních případů domácího násilí a nebo týrání.

4.3 Pohled zařízení a speciálních center na institut vykázání prostřednictvím průzkumu

4.3.1 Stanovení cílů průzkumu

Cílem průzkumu je zjistit:

1. V čem spočívá přínos institutu vykázání, v čem tkví jeho negativa.
2. Zjistit jaké služby v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím chybějí.

4.3.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Předpokládám, že institut vykázání je v praxi pro osoby ohrožené domácím násilím přínosem, existují však také kritické momenty pro osoby ohrožené domácím násilím, kdy je institut vykázání použit.

Hypotéza č. 2

Domnívám se, že systém pomoci osobám ohroženým domácím násilím postrádá určitý typ služeb.

4.3.3 Způsob získávání poznatků

Pro získání poznatků byl vytvořen dotazník, kterým byla oslovena speciální zařízení a centra v Brně, která přímo pomáhají osobám ohroženým domácím násilím: Magdalenium, Domov sv. Markéty pro matky s dětmi v tísní, Domov pro matky s dětmi Zvonek, Domov pro matky s dětmi Společná cesta, Ubytovna pro přechodný pobyt Magistrátu města Brna, Armáda spásy, Intervenční centrum Spondea, Persefona.

Vyhodnocení průzkumu:

Otázka č. 1

Byla v roce 2007 ve vašem zařízení poskytnuta pomoc osobám ohroženým domácím násilím?

100 % všech dotázaných zařízení uvedlo, že poskytlo pomoc těmto osobám, celkem to bylo přibližně v 500 případech.

Otázka č. 2

Osoby, kterým byla ve vašem zařízení poskytnuta v roce 2007 pomoc z důvodu ohrožení domácím násilím věděly o institutu vykázání nebo jste jim doporučili institut vykázání ?

Osoby byly informovány z médií v 33 %, policií v 10 %, některé osoby o institutu nevěděly, byly informovány přímo v centrech a zařízeních, a to ve 57 %.

Otázka č. 3

Spolupracovalo vaše zařízení při pomoci osobám ohroženým domácím násilím s policejní skupinou „Domácí násilí“, Policie ČR, MŘ Brno, Cejl 4/6 ?

83 % oslovených speciálních zařízení a center spolupracovalo s policejní skupinou „Domácí násilí“, 17 % oslovených nespolupracovalo.

Otázka č. 4

Jak hodnotíte spolupráci s policejní skupinou „Domácí násilí“ Policie ČR, MŘ Brno, Cejl 4/6?

Spolupráce je hodnocena kladně ve 100 % dotázaných, jedná se o specialisty na danou problematiku, uvedlo 56 % dotázaných,

vždy jsou ochotni spolupracovat, jejich práce je efektivní, zaměřena na zajištění optimálních služeb pro klienta, uvedlo 44 % dotázaných.

Otázka č. 5

Uvedte prosím, v čem je podle vašeho názoru fungování institutu vykázání v praxi přínosem pro osoby ohrožené domácím násilím?

Přínosem je ochrana ohrožené osoby prostřednictvím institucí – policie, justice, uvedlo 54 % dotázaných, oběti mají během doby vykázání agresora čas na zklidnění a promyšlení si, jak situaci dále řešit uvedlo, uvedlo 46 % dotázaných.

Otázka č. 6

Co považujete pro osoby ohrožené domácím násilím při použití institutu vykázání za nejvíce kritické, ohrožující?

Kritické, ohrožující je pro osoby ohrožené domácím násilím při použití institutu vykázání: časový tlak – málo prostoru pro řešení, uvedlo 40 % dotázaných, nebezpečí unáhleného jednání, uvedlo 12 % dotázaných, zvýšení agrese na straně agresora a následná pomsta, uvedlo 24 % dotázaných, ukonejšení a ztráta obezřetnosti, uvedlo 19 % dotázaných, násilná osoba nerespektuje úřední rozhodnutí, uvedlo 5 % dotázaných.

Otázka č. 7

Na co se zaměřuje vaše zařízení při práci s osobami ohroženými domácím násilím nejčastěji?

Zařízení a speciální centra se zaměřují zejména na právní a sociální poradenství, psychologické poradenství a podporu, a to v 52 % dotázaných, na stabilizaci klientů, na návrat ztracené sebedůvěry, sebevědomí, na získání pocitu jistoty a bezpečí, na podporu klienta k samostatnému řešení své situace, na podporu motivace a vlastní „akceschopnosti“ odejít z násilného vztahu se zaměřuje 3 % dotázaných, na vytvoření individuálního bezpečnostního plánu se zaměřuje 6 % dotázaných, na provázání péče o ohroženou osobu a její děti, které mohou být svědky nebo samotnými oběťmi domácího násilí se zaměřuje 22 % dotázaných, na zajištění krizového lůžka se zaměřuje 5 % dotázaných, a zajištění návazných služeb podle individuálních potřeb klienta se zaměřuje 12 % dotázaných (jedná se převážně o pomoc při hledání následného ubytování, na návrat do společnosti, na pomoc při uplatnění na trhu práce).

Otázka č. 8

Jaké služby poskytuje vaše zařízení osobám ohroženým domácím násilím?

Jsou poskytovány tyto služby: sociální, právní, psychologické poradenství bez rozdílu věku, pohlaví, státní příslušnosti, uvedlo 25 % dotázaných, telefonická krizová intervence, uvedlo 8 % dotázaných, pobytový program, uvedlo 6 % dotázaných, pomoc při zajištění azylového ubytování, uvedlo 6 % dotázaných, doprovod na jednání s úřady, zprostředkování kontaktu na další instituce, uvedlo 24 % dotázaných,

individuální a skupinová psychoterapie, uvedlo 18 % dotazovaných, volnočasové aktivity, uvedlo 7 % dotazovaných, videotrénink interakcí jako intenzivní forma pomoci rodinám při výchově v jejich přirozeném prostředí, uvedlo 6 % dotazovaných.

Otázka č. 9

Co v systému služeb pro osoby ohrožené domácím násilím postrádáte?

V systému služeb je postrádána hlavně ochrana oběti domácího násilí, oběti stále musejí opouštět svůj domov (i když je jejich majetkem – užívání partnerem ze statutu manželství), uvedlo 11 % dotazovaných.

stále se řeší legislativně otázka stalkingu, uvedlo 6 % dotázaných, trestnost psychického násilí – citlivost pro důkazy, uvedlo 5 % dotázaných, pružnost systému pomoci (rychlost práce soudů, péče sociálních pracovníků, přístup lékařů, málo péče o děti, svědky domácího násilí), uvedlo 16 % dotázaných, dostatek azylových domů s utajenou adresou, uvedlo 8 % dotázaných, péče o cizince, staré občany, zdravotně postižené a děti, uvedlo 2 % dotázaných, péči o celou rodinnou jednotku, v rámci této péče program terapie pro pachatele, uvedlo 52 % dotázaných.

Otázka č. 10

Co považujete pro osoby ohrožené násilím za nejvíce kritické, ohrožující při jejich začleňování zpět do normálního života?

Za nejvíce kritické, ohrožující při začleňování zpět do normálního života je považována: nevyrovnanost s touto životní zkušeností – riziko navázání obdobného vztahu, nepochopení okolím a odmítnutí, uvedlo 27 % dotázaných, negativní přístup společnosti, nespolupracující přístup úřadů, uvedlo 21 % dotázaných, závislost klientů na sociální pomoci, uvedlo 24 % dotázaných, hmotná – existenční nouze, uvedlo 15 % dotázaných, problematika následného bydlení – časté ubytování v dalším azylovém domě, nedostupné samostatné bydlení, uvedlo 13 % dotázaných.

4.3.4 Vyhodnocení průzkumu

Celkově byly získány poznatky od 75 % dotázaných speciálních center a zařízení, která pracují s osobami ohroženými domácím násilím. Z osmi dotazovaných neposkytly dva subjekty odpovědi.

Na hypotézu č. 1 bylo zodpovězeno dotazy č. 1, 2, 3, 4, 5, 6 :

Průzkum prokázal, že institut vykázaní je přínosem v praxi jako ochrana ohrožené osoby prostřednictvím institucí - policie, justice, oběti mají během doby vykázaní agresora čas na zklidnění a promýšlení si, jak situaci dále řešit, jak uvedlo 54 % dotazovaných.

Negativa institutu vykázaní jsou spatřovány zejména v tom, že se osoby ohrožené domácím násilím dostávají do časového tlaku, mají poměrně málo prostoru pro řešení, mohou jednat unáhleně, dochází k ukonejšení a ztrátě obezřetnosti, zvyšuje se agrese na straně agresora, je možná i jeho následná pomsta, agresor nerespektuje úřední rozhodnutí.

Na hypotézu č. 2 bylo zodpovězeno dotazy č. 7, 8, 9, 10: Průzkum zjistil následující nabízené služby a ne zcela jednoznačně stanovil služby chybějící v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím. 16 % dotázaných uvedlo, že systém pomoci osobám ohroženým osobám domácím násilím je málo pružný, 52 % dotázaných uvedlo, že chybí terapie pro celou rodinnou jednotku, nefunguje program terapie pro pachatele.

Služby nabízené zařízeními a speciálními centry

Při práci s osobami ohroženými domácím násilím se zařízení a speciální centra zaměřují zejména na právní a sociální poradenství, psychologické poradenství a podporu, na stabilizaci klientů k samostatnému řešení své situace, na podporu motivace a vlastní „akceschopnosti“ odejít z násilného vztahu, na vytvoření individuálního bezpečnostního plánu, na provázání péče o ohroženou osobu a její děti, které mohou být svědky nebo samotnými oběťmi domácího násilí, na zajištění krizového lůžka, na zajištění návazných služeb podle individuálních potřeb klienta, zejména se jedná o pomoc při hledání následného ubytování, na návrat do společnosti, na pomoc při uplatnění na trhu práce.

Dále jsou poskytovány následující služby: telefonická krizová intervence, pobytový program, pomoc při zajištění azylového ubytování, doprovod na jednání s úřady, zprostředkování kontaktu na další instituce, individuální a skupinová psychoterapie, volnočasové aktivity, videotréning interakcí.

Služby chybějící v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím

V systému služeb je postrádána hlavně ochrana oběti domácího násilí, oběti stále musejí opouštět svůj domov (i když je jejich majetkem – užívání partnerem ze statutu manželství), stále se řeší legislativně otázka stalkingu (zlovolné a úmyslné pronásledování a ohrožování jiné osoby), nedostatečná je pružnost systému pomoci (rychlost práce soudů, péče sociálních pracovníků, přístup lékařů, nedostatečná je i péče o děti, svědky domácího násilí), chybí dostatek azylových domů s utajenou adresou, nedostatečná je také péče o cizince, staré občany, zdravotně postižené, chybí péče o celou rodinnou jednotku, v rámci této péče nefunguje program terapie pro pachatele.

Průzkum potvrdil, že institut v praxi v městě Brně funguje, je využíván jednoznačně na ochranu ohrožené osoby, je to účinné řešení situace, je zastaveno protiprávní jednání. Jedná se o preventivní opatření, které plní svůj účel a mělo by být prvním z možných opatření. Jeho použití musí předcházet zodpovědný přístup k zhodnocení rizik do budoucna. Podařilo se upozornit i na negativa při použití institutu vykázaní, jejich výčet však nemůže být úplný, ale domnívám se, že byla pojmenována ta nejzásadnější: časový tlak, málo prostoru na řešení, unáhlené jednání, ztráta obezřetnosti, možnost následné pomsty agresora.

Průzkumem se zcela jasně nepodařilo zjistit chybějící služby. Je to i s ohledem na složitost celého fenoménu, který zasahuje do všech společenských struktur a oblastí. Na tomto místě bych zdůraznila nutnost spolupráce všech zainteresovaných odborníků při řešení jednotlivých případů, péče o celou rodinnou jednotku, kde v rámci této péče nefunguje program terapie pro pachatele.

Na druhé straně průzkum jasně upozornil na faktory, které jsou kritické, ohrožující pro osoby ohroženém domácím násilím při začleňování zpět do normálního života: nevyrovnanost s touto životní zkušeností – riziko navázání obdobného vztahu, nepochopení okolím a odmítnutí, negativní přístup společnosti, nespolupracující přístup

úřadů, závislost klientů na sociální pomoci, hmotná – existenční nouze, problematika následného bydlení, kdy je nedostupné samostatné bydlení.

4.4 Dílčí závěr

V roce 2007 byl institut vykazání na Brněnsku využit Policií ČR ve 40 případech, v souvislosti s domácím násilím byla ve speciálních zařízeních a centrech poskytnuta pomoc asi v 500 případech.

Institut vykazání je ochranou ohrožené osoby v praxi. Institut vykazání není všelékem, je nezbytné počítat s možnou následnou pomstou agresora.

Je nabízeno široké spektrum pomoci a služeb obětem domácího násilí, přes poradenství právní, sociální, psychologické až po poskytnutí krizového ubytování a pomoci při návratu do společnosti. V nabídce stále chybí péče o celou rodinu, v praxi nefunguje program terapie pro pachatele.

Byly vysledovány ohrožující faktory, které jsou pro ohrožené domácím násilím kritické, ohrožující při začleňování zpět do normálního života. Jsou to zejména nevyrovnanost s touto životní situací, negativní přístup společnosti, existenční nouze, nedostupnost samostatného bydlení. Pokud tyto faktory nebudou zmírňovány, nebude pomoc osobám ohroženým domácím násilím optimálně účinná.

4.5 Uplatnění sociálního pedagoga v pomoci osobám ohroženým domácím násilím

Sociální pedagog se plně uplatní v oblasti integrační i rozvojové.

Oblast integrační zahrnuje především osvětovou činnost zaměřenou na laickou i odbornou veřejnost, preventivní působení prostřednictvím mediálních aktivit, lobbingu, publikační činnosti, vzdělávání odborných pracovníků, vytváření preventivních programů.

Oblast rozvojová představuje přímou práci s oběti domácího násilí, kdy by v ideálním případě měla zahrnovat víceúrovňové formy pomoci. Zde se jedná o sociální poradenství, právní poradenství, psychologická pomoc a psychoterapie, pedagogická pomoc, socioterapeutická pomoc, podpůrné programy.

Sociální pedagog je pro pomoc obětem domácího násilí nejlépe profesně vybaven, dokáže poskytnou rady z výše uvedených oblastí, přijmout potřebná opatření. Dokáže oběti domácího násilí odborně pomoci při zpětném začleňování do normálního života. Pomáhá zprostředkovat oběti kontakt se společenským prostředím, zajišťuje sociálně terapeutické služby, pomáhá jí uplatňovat její práva, oprávněné zájmy a obstarávat osobní záležitosti.

Přímá práce s oběti domácího násilí je velmi náročná a vysoce zatěžující činnost. Je velmi důležité, aby sociální pedagog měl možnost své případy pravidelně supervizovat a předcházet tak možnému rychlému vyhoření.

Závěr

V bakalářské práci jsem shromáždila aktuální teoretické poznatky o sociálně patologickém jevu domácí násilí. Domácí násilí je jedna z nejnebezpečnějších forem agrese, má nedozírný vliv na děti vyrůstající v takových rodinách. Osudy obětí jsou tragické. Jedná o složitý fenomén, který vyžaduje specifická řešení. Účinné řešení je možné pouze při intradisciplinárním přístupu všech pomáhajících složek. Každé tato složka poskytuje oběti svou specifickou pomoc, ta se však účinně projeví, pokud shodně působí i další zainteresované složky.

Preventivním opatřením před domácím násilím je institut vykázání. Cílem mé práce bylo vyhodnotit fungování institutu vykázání, jaká přináší pozitiva, popsat v čem tkví jeho negativa. Bylo mapováno období prvního roku existence institutu vykázání, tedy rok 2007 v oblasti města Brna.

Fungování institut vykázání je přínosem pro společnost, zvýšily se možnosti ochrany ohrožených osob před pokračováním násilí, v souladu s chráněnými zájmy demokratické společnosti. Oběti mají během doby vykázání agresora čas na zklidnění a promyšlení si, jak situaci dále řešit. Institut vykázání je ochranou ohrožené osoby v praxi, není všelékem, je nezbytné počítat s možnou následnou pomstou agresora, u oběti dochází ke stavu určitého ukonejšení a ztrátě obezřetnosti.

Cílem také bylo zjistit jaké služby v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím chybějí. Zde průzkum jednoznačně chybějící služby neurčil, ale více jak polovina dotázaných speciálních center a zařízení uvedla vždy, že jednoznačně chybí speciální terapie pro celou rodinnou jednotku, která se potýká s domácím násilím, nefunguje program terapie pro pachatele.

Podařilo se mi shromáždít dostatečný materiál na dané téma. Prostřednictvím bakalářské práce se osoby ohrožené domácím násilím dozví teoretické poznatky o domácím násilí, mohou je porovnat se svým příběhem a hlavně pak získají poznatky o tom, že možné svou situaci řešit. Celou kapitolu jsem v práci věnovala právě pomoci obětem domácího násilí. Přínosem pro ně by se měl stát přehled Stavů možností pomoci obětem domácího násilí ve statutárním městě Brně (kapitola 3., 3.5). Zde se konkrétně osoby ohrožené domácím násilím informují o pomoci a co jim uvedená služba, instituce nebo zařízení nabízí. Osoby ohrožené domácím násilím by měly získat představu čím budou procházet. Zejména tuto kapitolu chci věnovat občanskému sdružení Persefona, které působí v první linii práce s oběťmi domácího násilí a mohlo by přehled systému pomoci používat pro své klienty.

Svou práci bych ráda věnovala svým kolegyním a kolegům na pozici sociálních pracovníků na úřadech městských částí v Brně, orgánech sociálně právní ochrany dětí, neboť ti se velmi často setkávají s osobami ohroženými domácím násilím. Jistě uvítají stručný přehled o tom, jaké jsou možnosti pomoci obětem domácího násilí. Přínosem pro ně bude i doporučení jaké principy mají při práci s oběťmi domácího násilí dodržovat, jakých chyb se vyvarovat. Pak se bude oběť domácího násilí setkávat s profesionálem, který je schopen optimálně pomoci tak, aby se oběť byla schopna začlenit zpět do normálního života.

Nezavírejte oči před domácím násilím, při jeho řešení nejsme ve slepé uličce!

Resumé

Moje práce se zabývá tématem domácího násilí.

Teoretickou část bakalářské práce uvozuje první kapitola, ve které se pojednává obecně o domácím násilí, ve druhé kapitole informuje o okruhu osob zapojených do domácího násilí.

Praktickou část práce tvoří třetí kapitola bakalářská práce, která mapuje pomoc obětem domácího násilí. Zde je zobrazeno domácí násilí v kontextu právních aspektů, v kontextu poradenství a stavu možnosti pomoci obětem domácího násilí ve statutárním městě Brně. Tento pohled má přinést konkrétní řešení problematiky tak, aby si osoby ohrožené domácím násilím nevytvořily zkreslenou představu a dokázaly si představit, čím budou procházet. Součástí praktické části bakalářské práce je i čtvrtá kapitola, stanovuje cíle průzkumu, odpovídá na vytvořené hypotézy. Hovoří o institutu vykazání obecně, z pohledu policie, zařízení a speciálních center, která pracují s osobami ohroženými domácím násilím. Pojednává také o uplatnění sociálního pedagoga v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím.

Anotace

Bakalářská práce Domácí násilí a uplatnění institutu vykazání pojednává o sociálně patologickém jevu domácí násilí, zaměřuje se na zhodnocení využití institutu vykazání jako na jednu z možností pomoci obětem domácího násilí v městě Brně v prvním roce jeho fungování, tedy v roce 2007.

Bakalářská práce přináší pohled na domácí násilí, také i na průběh řešení dané problematiky v praxi. Je to důležité zejména proto, aby si osoby ohrožené domácím násilím dokázaly představit čím budou procházet.

V rámci průzkumu jsem získala zhodnocení institutu vykazání, jeho pozitiva a negativa. Také se podařilo zjistit jaké služby jsou obětem domácího násilí v městě Brně nabízeny a hlavně jaké služby v systému pomoci chybějí.

Klíčová slova

domácí násilí, sociálně patologický jev, institut vykazání, pomoc, uplatnění, sociální pedagog, systém pomoci osobám ohroženým domácím násilím

Annotation

The Bachelor's work „Home violence and use of institute of deportation“ is focused on social pathological phenomenon of the home violence. It aims to evaluate the exploitation of institute of deportation as one of many steps to help victims of home violence in Brno in the first year of its functioning, it means in year 2007.

This bachelor's work brings the view on home violence in various levels, among others also on the course of solution of definite problems in practise which is very important mainly for people who are dangered by home violence can prove themselves by what they will go through.

Keywords

home violence, victim, social pathological phenomenon, institute of deportation, help, use, social pedagog, system of help, people dangering by home violence

Seznam použité literatury

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 135/2006 Sb., změna zákonů v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
15. ČERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. 1.vyd. Ždár nad Sázavou: Fakta, 1999, 204 s. ISBN 80-902614-1-8
16. ČERMÁK, I., HŘEBÍČKOVÁ, M., MACEK, P. *Agrese, identita, osobnost*. 1.vyd. Brno, Tišnov: Psychologický ústav AV a Sdružený SCAN, 2003, 316 s. ISBN 80-86620-06-9
17. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
18. KRAUS, B. *Sociální pedagogika*. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3
19. MATOUŠEK, O., Koláčková, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X
20. PIKÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika / 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Sociologické studie. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 152 s. ISBN 80-7330-054-0
21. PROKOP, M., HUŇKOVÁ, M., JELÍNKOVÁ, R., REZKOVÁ, A. *Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí*. Brno: Ekologický právní servis, 2000, 79 s. ISBN 80-902570-8-9
22. Publikace Ministerstva práce a sociálních věcí zpracovaná ve spolupráci s Psychosociálním centrem Acorus, o.s. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně – právní ochrany dětí*. Praha: MPSV, 2006, 139 s.
23. Příručka určená pomáhajícím profesím, *Pomoc obětem domácího násilí*, zpracovala Persefona, o.s., aktualizované vydání, 2007, 29 s.
24. Informační brožura Magistrátu města Brna. *Co? Kde? A jak? V Brně v nepříznivé sociální situaci*. 1.vyd. Brno, 2008, 88 s.
25. Materiál Policie ČR MŘ Brno, Rekapitulace fungování institutu vykázaní z pohledu skupiny „Domácí“ v Brně, por. Bc. Andrea Kornetová, komisařka, Brno, 2008